

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Δ' ★ ΤΕΥΧΟΣ 44 ★ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1981 ★ ΚΙΣΛΕΒ 5742

וללמדם ספר ולשון

«Καί νά διδάσκη αὐτούς τὰ γράμματα καί τήν γλῶσσαν...». (Δαν. 1:4).

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ

ΣΕ ΜΗΝΥΜΑ του, μέ τήν εύκαιρία έθνικῆς έπετείου, ὁ Μητροπολίτης Κισσάμου καί Σελίνου τῆς Κρήτης κ. Εἰρηναῖος εἶπε, μεταξύ ἄλλων, τά εξῆς: «Ίδιαίτερα γιά τό μεσογειακό χῶρο καί τή Μέση Ἀνατολή καλοῦμε τίς τρεῖς μεγάλες θρησκείες, πού γεννήθηκαν στό χῶρο αὐτόν, Ἰουδαϊσμό, Χριστιανισμό καί Μουσουλμανισμό, πού ἔχουν καί οἱ τρεῖς μήνυμα καί καθημερινό χαιρετισμό τους τήν εἰρήνη, νά ἔλθουν σέ διάλογο καί νά ἀνασύρουν ἀπό τά βάθη τῶν θρησκευτικῶν τους παραδόσεων μιά ἠθική λύση γιά τό ἡφαιστειακό πρόβλημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Ὁ πόλεμος δέν εἶναι λύση τῶν παγκοσμίων προβλημάτων, οἱ νεκροί τῆς Ἀλβανίας καί τά ἐξήντα ἑκατομμύρια τῶν θυμάτων τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ζητοῦν τή δικαίωσιν.

Τά παιδιά καί τά ἐγγόνια μας, ἡ αὐριανή ἀνθρωπότητα, πρέπει νά ζήσουν μέ εἰρήνη».

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ λόγια τοῦ Χριστιανοῦ ἱεράρχη, ὁ ὁποῖος ἔχει ὑπηρετήσει στόν ἑλλαδικό καί στόν εὐρωπαϊκό χῶρο, εἶναι καθοδηγητικά γιά μιά νέα πορεία — ἀποστολή τῶν τριῶν Μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν. Ἐξω ἀπό πρόσκαιρες σκοπιμότητες, ἀπό πολιτικά συμφέροντα καί παγκόσμιους ἀνταγωνισμούς, καθορίζουν νέους στόχους, τοποθετοῦν νέα ὁρόσημα, δίνουν μιά ἄλλη — τή σωστή — διάστασιν στό πανανθρώπινο αἶτημα τῆς Εἰρήνης.

ΞΕΡΟΥΜΕ ὅτι ἐμεῖς, οἱ ἀπλοί ἄνθρωποι, εἴμαστε ἀδύναμοι νά ἐπιβάλουμε παρόμοιες ἀπόψεις. Ξέρουμε ὅμως ὅτι ὁ καθένας στόν κύκλο του, ὁ καθένας μέ τά μέσα πού διαθέτει καί μέ τή δύναμη τῆς προσωπικῆς του φωνῆς, μπορεῖ νά ἀρχίσει νά τίς προβάλλει. Κι ὄχι μόνο νά τίς προβάλλει ἀλλά καί νά τίς ἐπιδιώκει. Καμιά φορά μέ λιθαράκια χτίζονται κάστρα. Κι αὐτή τήν προσπάθεια καταβάλλουν, χρόνια τώρα, οἱ στῆλες αὐτοῦ τοῦ μικροῦ περιοδικοῦ.

Σ' ΑΥΤΟ τό τέλος τοῦ 1981 τά λόγια τοῦ Μητροπολίτη Εἰρηναίου εἶναι ὄχι μόνον παραινετικά ἀλλά καί καθοδηγητικά γιά τά χρόνια πού ἔρχονται...

Ἀντισημιτισμός, Ἀντισιωνισμός καί Παγανισμός

Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἀποτρόπαια ἐνέργεια κατὰ τῆς συναγωγῆς τῆς ὁδοῦ Κοπερνίκ (στό Παρίσι) πολλοὶ φίλοι κατηγόρησαν ἀμέσως τὴ Νέα Δεξιὰ καὶ τοὺς νεο - Ναζί. Ὡς νὰ βιάστηκαν. Ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀστυνομία στρέφονται πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς Διβύης καὶ τῆς παλαιστινιακῆς τρομοκρατίας. Αὐτό, ὅμως, γιὰ τὸ ὁποῖο εἴμαστε βέβαιοι εἶναι ὅτι ἀντιμετωπίζουμε μιά σειρά συμπτώσεων ποὺ συγκλίνουν γιὰ τοὺς ἐχθρικούς στόχους τοὺς ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ χριστιανικός ἀντισημιτισμός δημιούργησε ἓνα εὐνοϊκὸ κλίμα γιὰ τὸν παγανιστικὸ ἀντισημιτισμὸ τοῦ Χιτλερικοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, ἀκόμη κι ἂν ὁ τελευταῖος χρησιμοποίησε μεθόδους ποὺ ἀποδοκιμάστηκαν ἀπὸ τὸν πρῶτο. Ἀκόμη, τὴν ἐποχὴ τῆς ὑποθέσεως Ντρέϋφους, δὲν ὑπῆρξε τόσο ἀποτρόπαια ἐνέργεια κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ὅμοια μὲ ἐκείνη τῆς ὁδοῦ Κοπερνίκ. Κανένας Χριστιανός, ὅσο ἐνθερμος μελετητὴς τοῦ Drumont κι ἂν εἶναι, δὲν θὰ μπορούσε νὰ προβλέψει κι ἀκόμη περισσότερο νὰ ἐπιδοκιμάσει τὶς ὁμότητες τῆς Kristallnacht ἢ τὴ φρίκη τῆς «τελικῆς λύσης».

Ἐχει σημασία, ἐπομένως, νὰ ἀποφύγουμε τὴ σύγχυση ἀνάμεσα στὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὰ ἐλατήρια τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, ὅσο κι ἂν τὰ ἀποδοκιμάζουμε ἀμφότερα. Γιὰ νὰ τὰ κατανοήσουμε ἐπιβάλλεται νὰ μάθουμε νὰ διακρίνουμε τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὥστε νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν κατάλληλη θεραπεία γιὰ τὸ καθένα. Ὁ ἀντισιωνισμός τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου καὶ τῆς φιλο - παλαιστινιακῆς Ἀριστερᾶς στὴν Γαλλία ἀναπτύσσεται μὲ διαφορετικὰ κριτήρια ἀπ' ἐκεῖνο τῆς Νέας Δεξιᾶς καὶ τοῦ νεο - ναζιστικοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Πλὴν, ὅμως, καὶ οἱ δύο τείνουν νὰ συνδυάσουν τὶς δραστηριότητές τους ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος. Ἐχει σημασία, συνεπῶς, νὰ ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ σταθοῦμε ἀποφασιστικά μπροστὰ σὲ ἀμφότερες τὶς ἐκδηλώσεις. Ἰδιαίτερα λόγω τῆς τάσης τοὺς νὰ ἐνώνονται στὸ μῖσος κατὰ τῶν Ἑβραίων. Διότι τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἐπικίνδυνον καὶ περισσότερο εὐτελές ἀπὸ μίαν συμμαχία μίσους καὶ διωγμοῦ ἐναντίον ἑνὸς κοινοῦ ἀποδιοπαμποῦ τράγου.

Ἀναφορικά μὲ τὸ πόσο πολὺ ὁ ἀντισημιτισμός καλύπτεται κάτω ἀπὸ τὸ μανδύα τοῦ ἀντισιωνισμοῦ, ἀ-

ξίζει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι παρ' ὅλον ὅτι ὁ τελευταῖος ἀρνεῖται τὴν ἀντισημιτικὴ φύση του, υιοθετεῖ καὶ διαδίδει τὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα. Οἱ ἀραβικὲς χώρες, ἰδιαίτερα, ἐπαναλαμβάνουν τὶς κλασικὲς συκοφαντίες τῶν περιβόητων «Πρωτοκόλλων τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», ὅπως ἔκανε καὶ ἡ τσαρική ἀστυνομία, ποὺ τὰ πλαστογράφησε, ὅπως ἔκανε ὁ Χίτλερ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο διαδόθηκαν εὐρύτερα καὶ ὅπως κάνει σήμερα ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνει τὴν τσαρική πολιτική. Σήμερα, ὅπως καὶ τότε, δημιουργεῖται θέμα ἀπὸ τὸ μῦθο περὶ κάποιος δῆθεν Ἰσραηλιτικῆς συνωμοσίας γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ κόσμου.

Ὁ Σιωνισμός δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴ γῆ τῶν προγόνων του. Ἡ ἱστορία αὐτὴ ξεκινάει ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ καὶ συνεχίζεται μὲσω τοῦ Μωϋσῆ, τοῦ Δαυΐδ, τοῦ Σολομώντα καὶ τῶν Χασμοναίων. Τὸ δικαίωμα τῶν Ἰσραηλιτῶν νὰ ζήσουν ἐλεύθερα καὶ ἀνεξάρτητα στὴ γῆ τῶν πατέρων τοὺς εἶναι κατὰ πολλοὺς αἰῶνες ἀρχαιότερο ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἄλλων λαῶν, ποὺ φαίνεται νὰ διεκδικοῦν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἀρνοῦνται στὸ Ἰσραήλ. [Γιὰ μιὰ ἐκτενέστερη ἀνάλυση τοῦ θέματος αὐτοῦ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστη στὸ βιβλίο μου: «Un crétier face á Israël», (Laffont, 1975) καὶ στὸ βιβλίο τοῦ Pau Giniewski, «Le Sionisme d' Abraham á Dayan», (Librairie Encyclopédique, Bruxelles, 1969)].

Πολύ συνοπτικά θὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ἐπὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ὁ χῶρος στὸν ὁποῖο ἀποδόθηκε ἀπ' τοὺς Ρωμαίους ἡ ὀνομασία Παλαιστίνη, ὑπῆρξε ἀνεκαθεν ὁ οἶκος τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ σὲ μεγάλους ἀριθμούς, ἰδιαίτερα στὴν Ἰερουσαλὴμ, ὅπου, πολὺ πρὶν τὴ Διακήρυξη Μπάλφουρ, ὁ ἑβραϊκὸς πληθυσμὸς ἦταν μεγαλύτερος ἀπὸ τὸ συνολικὸ πληθυσμὸ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Ἰδιαίτερα, ἐπίσης, ἡ περίπτωση τῆς Τιβεριάδας καὶ τῆς Σαφὲδ, οἱ ὁποῖες μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν ἐκδίωξη τοῦ Σανεδρίου (Sanhedrin), ἀναδείχθηκαν σὲ κέντρα τοῦ ἰουδαϊκοῦ πνεύματος, ποὺ διέδωσαν σὲ ὅλη τὴ Διασπορὰ τὴ σκέψη καὶ τὴ μάθηση. Ἡ Τιβεριάδα γινώρισε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Ἰεροσολυμικοῦ Ταλμούδ καὶ τὸ κανονικὸ κείμενο τῶν Μασορετῶν (Massoretes). Στὴν πόλη Σαφὲδ, ἐξ ἄλλου, στὴ γῆ τῶν πατέρων του, ἐπέστρεψε τὸν 16ο αἰῶνα ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι, ὁ Ἰωσήφ Κάρο καὶ συνέταξε τὸ Σουλάχαν Ἀρούχ, τὸ ἐγχειρίδιο συμπεριφορᾶς, ποὺ υιοθετήθηκε ἀπὸ τὶς Ἰσραηλιτικὲς κοινότητες σὲ ὅλη τὴ Διασπορὰ.

Ὅσο ἀναμφισβήτητο εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς συνεχοῦς παρουσίας τῶν Ἑβραίων στὴν Παλαιστίνη, ἄλλο τόσο βέβαιο εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι τῆς Διασπορᾶς ποτὲ δὲν ἀποκήρυξαν τὴν πρόθεσή τους νὰ ἐπιστρέψουν στὴ χώρα, ποὺ πάντοτε θεώρησαν ὡς πατρίδα τους. Πολὺ πρὶν τὴ Διακήρυξη Μπάλφουρ, πολὺ πρὶν τὸν Ἐρσελ, σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες, σὰν ἄτομα ἢ ὑπὸ τὴ μορφὴ πολυάριθμων ὁμάδων, οἱ Ἑβραῖοι ἐπέστρεφαν γιὰ νὰ ζήσουν στὴν Ἰουδαία, τὴ Σαμάρεια καὶ τὴ Γαλιλαία, τὴ γενέτειρα τοῦ ἔθνους τους. Διότι ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς προφῆτες τους, ποτὲ δὲν ἔπαψαν νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸ τους σὰν ἓνα λαὸ ποὺ συνδέεται

μέ τη γῇ πού κληρονόμησαν ἀπό τόν Ἀβραάμ, τόν Ἰσαάκ καί τόν Ἰακώβ. Ἡ δέ πρωτεύουσα τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Δαυΐδ, χίλια χρόνια πρὸ τοῦ Ἰησοῦ, ὑπῆρξε πάντοτε ἡ Ἱερουσαλήμ. Καί σήμερα, ὅπως καί στοὶ παρελθόν, κάθε χρόνο κατὰ τήν περίοδο τοῦ Πέσαχ ἀνανεώνουν τόν ἴδιο ὄρκο: «Τοῦ χρόνου στήν Ἱερουσαλήμ». Ποτέ δέν ἔπαψαν νά τόν ἐπαναλαμβάνουν καί ὄχι λίγες φορές, ὄντως, ἐπέστρεψαν σ' αὐτή.

Βάση ποίου δικαίωματος, συνεπῶς, τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη ἀρνοῦνται στοὶ Ἰσραήλ, ὅτι ἔχει παραχωρηθεῖ στήν Πολωνία, τήν Τσεχοσλοβακία, τή Γιουγκοσλαβία καί τήν Ἑλλάδα — τό δικαίωμα, δηλαδή, τῶν λαῶν γιά αὐτοδιάθεση μετὰ μακρές περιόδους ὑποταγῆς; Ἐφόσον ὁ ἀντισημιτισμός ἀρνέϊται στὸν ἐβραϊκό λαὸ τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα πού παραχωρεῖ στοὺς ἄλλους, ἀποτελεῖ μία καλυμμένη μορφὴ ἀντισημιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἀρνέϊται τό δικαίωμα νά διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Πλὴν, ὅμως, παραμένει τό γεγονός ὅτι ὁ νεο - ναζισμός καί ὁ νεο - παγανισμός τῆς Νέας Δεξιᾶς καί τῆς G.R.E.C.E. («Groupe ment de Recherche et d' Etudes pour la Civilisation Européenne») διεξάγουν μία διαφορετικὴ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Ἰσραήλ καί τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Τήν ἐκστρατεία τοῦ ρατσισμοῦ: μιᾶς κουλτούρας καί μιᾶς ἠθικῆς πού ἀρνέϊται τήν οἰανδήποτε ὀφειλὴ ἀπέναντι στή θρησκεία καί τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἑβραίων. Μετὰ τὸν Gobineau, τὸν H.S.Chamberlain καί τὸν Rosenberg καί μετὰ τίς τερατώδεις θεωρίες πού ἐφαρμόσθηκαν ἀπὸ τοὺς ναζί τοῦ Χίτλερ, ὑπάρχουν σήμερα Εὐρωπαῖοι καί Γάλλοι πού ἔχουν ἀναστήσει καί καλλιεργοῦν ἐκ νέου τὸ μῦθο τῆς Ἀρειας φυλῆς καί ἐνός πολιτισμοῦ πού εἶναι τελείως δυτικός καί ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει νά διαφυλαχτεῖ ἀπὸ τὰ μιάσματα τῆς Ἀνατολῆς.

Τούτη ἡ ἀντίληψη εἶναι ἐχθρική ὄχι μόνον ἀπέναντι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀλλὰ ἐπίσης ἀπέναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐξυμνοῦνται οἱ ἀρετές τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ τευτονικοῦ παγανισμοῦ σέ βάρος ἐκεῖνων πού διαδίδονται στήν Παλαιὰ Διαθήκη καί ἀπὸ τοὺς Ἀπόστολους. Ἡ θεωρία αὕτη υἱοθετεῖ τίς θέσεις πού ἀνέπτυξε ὁ Charles Maurras στοὶ «Anthine» (1907), καί στοὶ «Le Chemin de Paradis» (1895), περὶ ἐνός ἑλληνο - ρωμαϊκοῦ παγανιστικοῦ πολιτισμοῦ, πού ὑποβαθμίστηκε ἀπὸ ἕνα Ἑβραῖο Χριστό. Ὁ σεβασμὸς πού χαίρεται νά ἐπιδεικνύει ἀπέναντι στήν Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀπορρέει ἀπὸ τό γεγονός ὅτι αὕτη εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία, ἐφόσον διατηρεῖ τὴ ρωμαϊκὴ τάξη, μᾶς διασφαλίζει ἀπὸ τό ἐπαναστατικὸ δηλητήριο τοῦ Magnificat. Ἡ κληρονομία τῆς παγανιστικῆς Ρώμης ἀποκρούει τό μήνυμα τῶν προφητῶν τοῦ Ἰσραήλ. Αὕτη ἡ κληρονομία μᾶς διαφυλάσσει ἀπὸ τοῦ νά «καλπάσουμε πρὸς τήν Ἱερουσαλήμ».

Αὐτό, ἀκριβῶς, εἶναι τό μήνυμα πού μᾶς ἔρχεται σήμερα ἀπὸ τοὺς διανοούμενους τῆς G.R.E.C.E. Μᾶς συνιστοῦν τίς ἀρετές τοῦ προγονικοῦ μας παγανισμοῦ, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων, τῶν Κελτῶν καί τῶν Τευτόνων. Δέν ἔχουν καθόλου χρόνο γιά νά ἀφιερώσῃν στοὺς εἰκοσι αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ,

ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τὰ λόγια τοῦ Charles de Gaulle, «ἐπλάσε τὴ Γαλλία». Ἡ ἰδέα του γιά τὴ Γαλλία εἶναι ἐκεῖνη μιᾶς ριζοσπαστικῆς χριστιανικῆς χώρας. Ἀναμφισβήτητα ἡ πηγὴ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἶναι ἰουδαϊκο - χριστιανική. Ἡ σύζυγος τοῦ René Cassin, τοῦ μεγάλου ἀγωνιστῆ γιά τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, μπορούσε δικαιολογημένα νά πεῖ γι' αὐτὸν ὅτι ὑπῆρξε «πράγματι ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἀμφότεροι ἦταν, ὄντως, παιδιά Ἑβραίων μητέρων, πού ἀκολούθησαν μέ τήν ἴδια ἐντασὴ τὴν ἐντολὴ τῆς Τορᾶ: «ἀλλὰ θέλεις ἀγαπᾶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν», ὅπως ἐπίσης: «καί θέλεις ἀγαπᾶ τὸν ξένον ὡς σεαυτὸν», (Λευϊτ. 19:18,34 καί Ματθ. 5:43,22,39).

Ὁ ἀρχαῖος παγανισμός ἀπὸ τὴ σκοπιά του διακήρυσσε ὅτι ἡ φύση προϋποθέτει τὴ δουλεία γιά ὀρισμένους ἀνθρώπους: «sunt natura servi». Εἶχε τὴ δική του θεωρία περὶ τῆς ἀνώτερης φυλῆς, μιᾶς φυλῆς ἀγνῶν ἀρείων, πού ἦταν πεπρωμένο νά κυβερνήσει πάνω σέ ἄλλους λαοὺς. Τό βασικὸ σφάλμα τοῦ ρατσισμοῦ, ὅπως καί ὑπὸ τὴ νεο - ναζιστικὴ καί νεο - παγανιστικὴ μορφὴ του, εἶναι ὅτι ταυτίζει τὴν πολιτιστικὴ κληρονομία ἐνός λαοῦ μέ τὴ γενετικὴ κληρονομία τῶν ἀτόμων, ἀγνοώντας τό γεγονός ὅτι τὰ ἀνατομικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Γάλλων εἶναι ἄκρως ποικιλόμορφα: ὀρισμένοι εἶναι σωματώδεις καί βραχυκέφαλοι, ἄλλοι ψηλοὶ καί δολιχοκέφαλοι. Οἱ ἄνδρες τοῦ ἵππικοῦ καί τοῦ πεζικοῦ στρατολογοῦνται ἐξίσου ἀπὸ ἀμφότερες τίς ὁμάδες, τὰ μέλη τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζονται ὡς ἐξίσου καλοὶ στρατιῶτες καί καλοὶ Γάλλοι. Οἱ ἴδιες ὁμάδες αἵματος, τὰ ἴδια γενετικὰ χαρακτηριστικὰ συναντῶνται μετὰ ἀνθρώπων στήν Ἀφρική, τὴν Ἀσία καί τὴν Εὐρώπη. Ἡ κουλτούρα, ὁ πολιτισμὸς καί ὁ χαρακτήρας τῶν ἀτόμων καθορίζονται ἀπὸ παράγοντες ξέχωρους ἀπὸ τὰ χρωματώματα, πού λαβαίνουμε ἀπὸ τοὺς προγόνους μας. Τό περιβάλλον, τόσο τὸ γεωγραφικὸ ὅσο καί τὸ πολιτιστικὸ, καί πάνω ἀπ' ὅλα ἡ παιδεία, ἀσκοῦν τὴν ἐντονότερη ἐπίδραση. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ρατσισμοῦ ἀντικρούονται τόσο ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς βιολογίας ὥς καί ἀπὸ τίς ἀνθρωπιστικὲς ἐπιστῆμες.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τίς ἀξίες τοῦ παγανισμοῦ, τίς ὁποῖες βλέπουμε νά ἐξυπηρετοῦνται σήμερα ἀπὸ ὀρισμένους κύκλους, σέ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν ἰουδαϊκο - χριστιανικὸ πολιτισμὸ, τίς συναντᾶμε περισσότερο στή φιλολογία καί στὰ φανταστικὰ μυθιστορήματα, παρά στήν ἀντικειμενικὴ ἱστορία. Ὁ Τάκιτος καί ὁ Πετρόνιος, ἀπὸ κοινοῦ μέ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, περιέγραψαν τίς παγανιστικὲς ἀξίες καί τὰ ἥθη τῆς Ρώμης καί τῶν καيسάρων καί τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ὑποδούλωση τῶν κατακτημένων λαῶν καί ὁ ὑποβιβασμὸς τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων, παρεῖχε σέ μιά μικρὴ μειοψηφία ὅλες τίς χαρὲς ἐνός πολυτελοῦς τρόπου ζωῆς. Ὁ Ἀπ. Παῦλος περιέγραψε μέ τόλημ τίς διαδικασίες τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς τοῦ παγανισμοῦ στήν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ του. Ἀρνούμενοι τὴν ὑπερβατικότητα καί τό μεγαλεῖο τοῦ ἐνός Θεοῦ, πού δημιούργησε τὸν κόσμον, οἱ παγανιστὲς καί οἱ εἰδωλολάτρεις «ἠλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἁφθαρτοῦ Θεοῦ εἰς ὁ-

μοίωμα είκονος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. Διὰ τοῦτο καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, ὥστε νὰ ἀτιμάζωνται τὰ σώματα αὐτῶν μεταξὺ αὐτῶν. Οἵτινες μετέλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ ἐσεβάστησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν μᾶλλον παρά τὸν κτίσαντα, ὁστις εἶναι εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας», (Ρωμ. 1:23 - 25).

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού τὸ ἄτομο χάσει τὸ ὄραμα τοῦ Ἀπόλυτου καὶ τοῦ Ἱεροῦ, πού συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴ ἑνὸς ὑπερβατικοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμιὰ ἠθικὴ πού δὲν θὰ εἶναι ἐλαστικὴ καὶ σχετικὴ. Ἡ αὐτοχειραφέτηση καὶ ἡ σεξουαλικὴ διαστροφή, ὁ ἀλκοολισμὸς καὶ τὰ χάπια, ἕνας σκληρὸς καὶ ἄκαρδος ἐγωϊσμὸς, καθιστοῦν αὐτομάτως τὴν ικανοποίησιν τῆς κάθε ἐνστικτώδους ὁρμῆς, τὴ μόνη καθοδηγήτρια ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς. Ἡ ἀκολασία τοῦ οἴκου ἀνοχῆς δὲν ἀρκεῖ· θὰ πρέπει νὰ ὑπάρξει, ἐπιπλέον, κάποια διέξοδος γιὰ τὶς σαδιστικὲς ικανοποιήσεις τῶν αἰμοχαρῶν παιχιδιῶν τοῦ τσίρκου, ὅπου οἱ ταυρομάχοι μάχονταν μέχρι θανάτου καὶ τὰ ἀγρία θηρία κατασπάρασσαν τὶς σάρκες τῶν ἀνθρώπων. Σήμερα, ὁ κινηματογράφος μᾶς παρέχει τὶς ἴδιες συγκινήσεις. Χωρὶς τὴν ὑπαρξή, βέβαια, πραγματικῶν θανάτων, ἀλλὰ ξυπνᾷ στοὺς ἀνθρώπους τὰ ἴδια ἐνστικτα βίαις καὶ σκληρότητας, ὅπως ὑλοποιήθηκε μπροστὰ στὰ μάτια μας ἀπὸ τὸ ρατσισμὸ τῶσων καὶ τῶσων φανατικῶν Ἑξ Ἑξ. Γιὰ νὰ εἴμαστε ἀντικειμενικοί, οἱ προπαγανδιστὲς τοῦ νεο - παγανισμοῦ δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ συμβεῖ αὐτό, ἀλλὰ ἀνοίγουν τὶς πύλες στὸν κατακλυσμὸ τῶν παθῶν, πού ἐνυπάρχουν στὸ κτηνῶδες τῆς ἀνθρωπίνης καρδιᾶς.

Ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ φαινομένου, καὶ τότε καὶ τώρα, ἀντιτίθεται ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἰουδαίου - Χριστιανισμοῦ, πού βασίζεται στὸ σεβασμὸ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ ναὸς Του. Μέσω αὐτῆς, διαφυλάσσεται ἐκεῖνο τὸ συναίσθημα τοῦ ἀπόλυτου καὶ τοῦ Ἱεροῦ, χωρὶς τὸ ὁποῖο τὰ πάντα εἶναι ἐπιτρεπτά, ἐφόσον ικανοποιοῦν τὸν ἐγωϊσμὸ καὶ τὶς ἐπιθυμίες μας, ἐπιθυμίες τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς σάρκας, τὴν ἀλαζονεία μιᾶς ζωῆς, πού ζεῖ ἀποκλειστικά γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, χωρὶς κανένα σεβασμὸ γιὰ τοὺς ἄλλους. Μέσω αὐτῆς μπορούμε νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ ἐπείγον ἀλλὰ καὶ ὠραῖο καθήκον πού ἐπιφυλάσσεται στὴν Ἰουδαϊκὴ - χριστιανικὴ συναδελφότητα, μέσα σ' ἕναν κόσμον πού σπαράσσεται ἀπὸ τοὺς παντοειδεῖς πειρασμοὺς καὶ τὰ κακά πού ἐπέφερε ὁ ἀθεϊστικὸς ὕλισμὸς καὶ ὁ νεο - παγανισμὸς, μέ τὶς ἀλαζονικὲς διεκδικήσεις του γιὰ τὴ φυλὴ καὶ τὸ αἷμα. Κληρονόμοι τοῦ ἀγνοοῦ καὶ αὐστηροῦ μονοθεϊσμοῦ τοῦ Μωϋσῆ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπου βασίζεται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἀμφότεροι, Ἰσραηλῖτες καὶ Χριστιανοί, πρέπει νὰ ἐργασθοῦν μέ πνεῦμα φιλίας γιὰ τὴν υπεράσπισή του καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐπιροῆς του.

Ἡ συγγραφέας εἶναι Γάλλος, Χριστιανὸς Ἱερωμένος. Τὸ ἄρθρον ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸ μηνιαῖο περιοδικό «Lens», ὄργανο τοῦ Γαλλο - Εβραϊκοῦ Συνδέσμου Φιλίας «AMITIÉ judeo - chrétienne de France», φύλλο Μαΐου 1981.

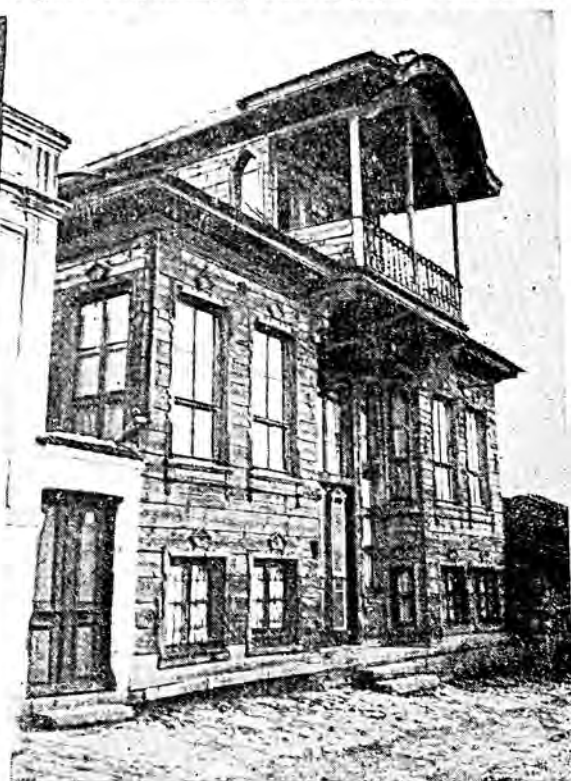
Ἀρχιμανδρίτου ΝΙΚ. ΒΑΦΕΙΔΗ

Ἡ ἸΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Διὰ τοὺς παλαιότερους Ἰσραηλίτας τοῦ Διδυμοτεῖχου καὶ τὴν Κοινότητα αὐτῶν δὲν ἔχομεν εὐρεῖ, δυστυχῶς, ἄξια λόγου ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ μόνον ἐλαχίστας πληροφορίας καὶ ταύτας ἀκαθορίστους καὶ συγκεχυμένους. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἐσφαλὴ καὶ σαφὴ γνώσιν περὶ αὐτῶν.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ἡ ἐξοδος τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πατρίδα Γῆν, τὴν Παλαιστίνην, ἐγένετο, ὡς γνωστὸν, τὸν 15ον π.Χ. αἰῶνα. Πρὸ τῆς ἐκδιώξεως αὐτῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, εὐρίσκοντο ἐγκατεστημένοι σποραδικῶς εἰς πλείστας χώρας, ἕνεκα ἐμπορι-

Ἡ ἐν Διδυμοτείχῳ οἰκία τοῦ Ἰσραηλίτου ἐμπόρου Ραφαὴλ Μπεφάρ Γιουδᾶ, ἔνθα, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ἀλέξανδρος, ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ τῆς Τουρκίας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἡγεμόνες, πρίγκηπες, ὑπουργοί, στρατιωτικοί, Ἕλληνες, Τούρκοι καὶ λοιποὶ ξένοι, ἐφιλοξενήθησαν.

κῶν, πολεμικῶν ἢ ἄλλων λόγων. Ἦδη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας των, διεσπείροντο, ἐκτὸς ἄλλων μερῶν, ἀνά τὴν Περσίαν καὶ Μικράν Ἀσίαν, ἐνθα ἐσχετίζοντο καὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἐπίσης ἀνά τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἰδίως τὴν ἐμπορικωτάτην Ἀλεξάνδρειαν, ὅπως καὶ πρότερον, κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους. Συνεπῶς ἡ διασπορά τῶν Ἰουδαίων εἰς διαφόρους χώρας ἤρχισε πολὺ ἐνωρίτερον τῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου τὸ 70 μ.Χ. γενομένης καταστροφῆς. Διότι, ἀναπτυσσόμενοι καὶ πολλαπλασιαζόμενοι, ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀλλαχόθεν, ἐνθα εὕρισκοντο, καὶ μεταβαίνοντες ἐγκαθίσταντο πανταχοῦ. Μὴ ἀναμιγνύομενοι δέ, ἔνεκα θρησκευτικῶν λόγων καὶ ἐθνικῆς συντηρητικότητος, μὲ τοὺς ἐγχωρίους τῶν μερῶν, ὅπου μετέβαινον, καὶ ἐργαζόμενοι ἔξω, ἀπετέλουν ἰδίαις Κοινότησιν. Ἐκ τῶν περιδοειῶν δὲ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καθὼς ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς εἰς τὰς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ἐξάγεται ὅτι Ἰουδαῖοι καὶ Ἰουδαϊκαὶ παροικίαι καὶ συναγωγαὶ εὕρισκοντο καὶ ἐν Θράκῃ.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰπνιξιν τῷ 135 μ.Χ. τῆς ἐν Παλαιστίνῃ ἐκραγίσσης Ἰουδαϊκῆς στάσεως τοῦ ψευδομεσσίας Σίμωνος τοῦ Βαρκοχεβᾶ, οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἰουδαίας καὶ ἐν γένει τῆς Παλαιστίνης, ἐξωντὼθησαν. Οἱ δὲ διασωθέντες διεσκορπίσθησαν ἀνά τὰ πέρατα τῆς γῆς. Πολὺ ἐνωρί, λοιπόν, ὥς προείπομεν, κυρίως δὲ τὸν 2ον καὶ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα, Ἰουδαῖοι εὕρισκοντο, ἐκτὸς ἄλλων μερῶν, Θράκης, Μακεδονίας κ.λ.π. καὶ ἀνά τὰ Βαλκάνια καὶ τὰς παραδουναβίους χώρας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἀργότερον, ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο μία τῶν μεγαλυτέρων πόλεων ἐν Ἀνατολῇ μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖ εὕρισκετο ἡ μεγαλύτερα Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης τῶν Βαλκανίων.

Πλεῖστοι τῶν ἐπὶ Τίτου καὶ Ἀδριανοῦ διασωθέντων Ἰσραηλιτῶν εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνθα διέμεναν ἐπὶ αἰῶνας, περιφρονούμενοι, μισούμενοι καὶ τυραννούμενοι διαρκῶς. Ἐκδιωκόμενοι δὲ ἐκεῖθεν διεσπείροντο ἀνά τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ ἄλλα. Ἐκτὸς ἄλλων κρατῶν, καὶ ἡ Τουρκία προσέφερεν ἄσυλον εἰς διάφορα τμήματα τοῦ ἐξ Ἰσπανίας καὶ ἀλλαχοῦ προερχομένου Ἑβραϊσμοῦ. Πολλοὶ δὲ Ἑβραῖοι κατήρχοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ κέντρα. Οἱ παλαιότεροι Ἰουδαῖοι τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν διεκρίνοντο τότε ἀπὸ τούτων νεοερχομένων. Διότι εἶχον τὰς ἰδικὰς των, παλαιὰς, συναγωγὰς, τὰς καλουμένας τῶν «Γραιῶν», δηλαδὴ Γραικῶν = Ἑλλήνων, ἐνῷ οἱ νεήλυδες ἴδρουν νέας, τὰς ἰδικὰς των.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΟ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ

Ὡστε, πολὺ ἀρχαιότερον, εὕρισκοντο Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Αἱ δὲ περὶ αὐτῆς Ἰουδαϊκαὶ μικραὶ Κοινότητες ὑπῆγοντο εἰς τὴν Ἀρχιρραββινεῖαν τῆς. Καὶ ἐπειδὴ τὸ εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν κείμενον Διδυμότειχον ἦτο μία τῶν ἀρχαιότερων καὶ σπουδαίων πόλεων τῆς Θράκης, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι Ἰσραηλῖται θὰ ὑπῆρχον παλαιότερον καὶ ἐν Διδυμοτείχῳ, ἔστω καὶ ἐλάχιστοι. Τὸ «Ὀδοιπορικόν» τοῦ ἐξ Ἰσπανίας περιηγητοῦ τοῦ 12ου αἰῶνος ραββίνου Βενιαμὶν Τουδέλα περιέχει διαφόρους πληροφορίες διὰ τοὺς ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἐγκατεστημένους Ἰουδαίους καὶ τὰς ὀργανωμένας θρησκευτικὰς Κοινότητας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1143 — 1180). Δὲν ἀναφέρει, ὅμως, Ἰουδαϊκὴν Κοινότητα ἐν Διδυμοτείχῳ. Τοῦτο δεικνύει ὅτι καὶ τότε, δηλαδὴ ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, καθὼς καὶ πρότερον ἐπὶ Ρωμαίων, θὰ ὑπῆρχον μὲν Ἰσραηλῖται, θὰ ἦσαν, ὅμως, ὥς φαίνεται, ὀλίγιστοι. Καί, ὥς ἐκ τούτου, δὲν ἠδύναντο, κατὰ τὰ ἑβραϊκὰ ἔθιμα, νὰ ἀποτελέσουν Κοινότητα καὶ νὰ

εἶχον συναγωγὴν, ἔστω καὶ μικράν. Διότι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις δὲν τελεῖται δημοσία προσευχὴ, ἐὰν δὲν συγκεντρωθοῦν δέκα, τοῦλάχιστον, ἄνδρες, ἐξ ὧν ὁ εἰς ραββίνος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θὰ ἐπεσκέφθη τὸ Διδυμότειχον ἐπανειλημμένως καὶ θὰ παρέμεινε αὐτόθι προσωρινῶς ὁ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἱατρῶν τοῦ Μ. Κομνηνοῦ Ἰουδαῖος Σολομῶν, ὁ ἐπικαλούμενος Αἰγύπτιος. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός πολλάκις μετέβη εἰς Διδυμότειχον καὶ παρέμεινε, ὅπως καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες. Ἐξάγεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιορθωθέντων ἢ κτισθέντων τμημάτων καὶ πύργων τῆς Μεγάλης Ἀκροπόλεως (φρούριον, καλαί, κάστρον) τῆς πόλεως Διδυμοτείχου, καθὼς ἀναφέρομεν εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον τῆς «Γενικῆς Ἱστορίας» αὐτῆς, εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ὁποίας καταγινόμεθα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Πάντως δὲν πρέπει νὰ διαμφισβητηθῇ ὅτι καὶ πρότερον, καὶ κατόπιν τῆς ἐποχῆς ταύτης, θὰ ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ ἄλλοι Ἰσραηλῖται.

Τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος, ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, παρέσχεν εἰς τοὺς Ἑβραίους εὐρείαν αὐτοδιοίκησιν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεπτύχθησαν ταχέως αἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἰσραηλιτικαὶ Κοινότητες, ἀξανόμεναι καὶ ἐνισχυόμεναι διὰ τῶν συνεχῶς ἀλλαχόθεν ἀπελαυνομένων ὁμοεθνῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ συνέβαινε, ἐνίοτε, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὑπόδουλόν τότε καὶ ἀναξιοπαθοῦν ἑλληνικόν Ἔθνος. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἑβραῖοι καθίσταντο, οὐχὶ σπανίως, τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἄλλαχοῦ. (Ἰδὲ σχετικῶς, καὶ ἰδίως διὰ τοὺς Ἑβραίους τῆς Ἀδριανουπόλεως, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος, τὴν «Ἀφηγησιν τοῦ ταξειδίου τοῦ Δόκτορος Ἰωάννου Φραγκίσκου Generall Carei κατὰ τὸ 1693 — 1694», κατὰ μετάφρασιν ὑπὸ Α.Α.Σ., εἰς τὸ ἐτήσιον περιοδικόν τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», «Θρακικά» τόμ. Γ' 1932, Ἀθῆναι).

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου ὤφιστο, καθὼς μᾶς ἔλεγον, κατὰ παράδοσιν, οἱ γέροντες, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, τοῦλάχιστον τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453). Οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείχου ἠύξηθησαν ἔκτοτε βαθμυδῶς καὶ ὀργανώθησαν. Τὸ νεκροταφεῖον αὐτῶν ἐκεῖτο πέραν τοῦ παραρρέοντος Ἐρυστροποτάμου (καλουμένου) ἐπὶ τουρκοκρατίας Κηζήλ Ντερέ καὶ ὄντος παραποτάμου τοῦ Ἑβρου) καὶ ὑπερῆεν τῆς λιθίνης ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαίας τουρκικῆς γεφύρας. Εἶχε δὲ ἀρχαιότητα, ἀνερχομένην εἰς 500 ἔτη, ὥς ἔλεγον οἱ τελευταῖοι γέροντες διὰ τὴν Κοινότητά των.

Δὲν ὑπῆρχον, δυστυχῶς, ἐνεπίγραφοι ἐπιτάφιοι πλάκες ἢ ἄλλα σχετικὰ ἀντικείμενα ἐν αὐτῷ. Καὶ τοῦτο, διότι εἶχον ἴσως καταστροφὴν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐξαφανισθῇ εἴτε ἦσαν δυσανάγνωστοι εἴτε διότι εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν δὲν ἦτο συνήθης καὶ γενικὴ ἡ χρῆσις ἐνεπιγράφων, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶν, ἐπιταφίων πλακῶν, δι' εὐνοήτους λόγους, καθὼς μᾶς ἔλεγον. Μόνον δὲ διὰ σημείων τινῶν διέκρινον οἱ Ἰσραηλῖται τοὺς τάφους τῶν ἀποθνήσκόντων οἰκείων αὐτῶν. Ἐν τούτοις εἶχεν ἀνευρεθῇ, ὥς ἔλεγον, μία ἀρκετὰ σπουδαία πλάξ. Δηλαδή, κατὰ τὸ ἔτος 1935 (!) περίπου, ἡ Ἰσραηλιτικὴ Alliance τῶν Παρισίων εἶχεν ἐρωτήσει τὴν Ἰσραηλιτικὴν Κοινότητα Διδυμοτείχου, ἐκτὸς ἄλλων, καὶ περὶ ἐνεπιγράφων ἐπιταφίων πλακῶν, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀρχαιότητος τοῦ νεκροταφείου τῆς, ἐπομένως καὶ τῆς Κοινότητος. Ἡμεῖς παραμείναμεν ἐν Διδυμοτείχῳ, ὑπηρετοῦντες ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη. Εὐρεθέντες δὲ τὸ 1935, δὲν ἐτυχεν νὰ μάθωμεν σχετικόν τι, εἰμὴ τὸ 1937, ὁπότε ἀναχωρήσαμεν ἐκεῖθεν. Μήπως ἐσφαλμένως εἴχομεν ἀκούσει καὶ σημειώσει τὸ ἔτος 1935, ἀντὶ ἄλλου πολὺ προηγουμένου; Δὲν εἴμεθα ἤδη εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐλέγξωμεν. Ἡ μήπως εἶχε τηρηθῇ τὸ πρᾶγμα μυστικόν; Καὶ τοῦτο μᾶς εἶναι ἀ-

Τό κτίριον τῆς Συναγωγῆς τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Διδυμοτείου, ὅπως ἦταν πρὸ τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

γνωστον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, κατόπιν τῆς ἐρωτήσεως τῆς Alliance, οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείου ἐρευνήσαντες, ὡς λέγουσιν, εἶχον ἀνεύρει μίαν παλαιάν ἐνεπίγραφον ἐπιτάφιον πλάκα. Ἡ χρονολογία τῆς ἀνήρχετο μέχρι τοῦ ἔτους 1456 (!), ὡς ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς ὁ γέρων Ναοὺμ Μωῦς τοῦ Μαῖρ, ὑπηρετῶν ὡς κλητὴρ τῆς Κοινότητος ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἐάν τὰ λεγόμενα τοῦ Ναοὺμ ἦσαν ἀληθῆ, φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, καθὼς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὑπῆρχεν ἐν Διδυμοτείῳ ὠργανωμένη Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἀκόμη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πλᾶξ ἐκείνη δὲν ὑφίσταται πλέον εἴτε διότι εἶχε καταχωσθῇ (!) εἴτε διότι, παραληφθεῖσα τότε, εἶχεν ἴσως ἀποσπασθῇ (!) ἀλλαχοῦ.

Οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείου ἦσαν διαφόρου προελεύσεως παλαιόθεν καὶ κατόπιν, καὶ ἰδίως τῆς μερίδος «Ἀσκεναζεῖμ» ἐκ τῶν διαμενόντων ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, Γερμανίᾳ καὶ κυρίως τῇ Πολωνίᾳ, κατὰ πληροφωρίας τῶν Ἰσραηλιτῶν Διδυμοτείου. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐπωνύμου μερικῶν οἰκογενειῶν. Ἐνῶ τὸ ἐπώνυμον «Ἀλκαμπές», τὸ ὁποῖον, ἐπίσης, ὑπῆρχεν ἐν Διδυμοτείῳ προήρχετο ἐκ τῶν ἐξ Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας προερχομένων, δηλαδὴ τῆς μερίδος «Σεφαραδεῖμ». Ὁ διχασμὸς καὶ ἡ διάκρισις τῶν Ἑβραίων εἰς Σεφαραδεῖμ καὶ Ἀσκεναζεῖμ ἤρχισε μετὰ τὴν ἐξ Ἰσπανίας ἐκδίωξιν αὐτῶν καὶ τὴν διὰ μέσου τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν διέλευσιν καὶ παραμονὴν των τὸν 17ον αἰῶνα.

Περὶ κτιρίου παλαιᾶς **συναγωγῆς** ἐν Διδυμοτείῳ ἔχομεν τὰς ἐξῆς πληροφορίας. Εἰς τὸ γήπεδον τοῦ κατόπιν κτισθέντος μεγάλου καὶ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τῆς τουρκικῆς σχολῆς, ὅπερ ἐχρησίμευεν ἐπὶ ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ὡς γραφεῖα, στρατῶν καὶ ἀποθήκη τοῦ συνοριακοῦ τομῆως προκαλύψεως Ἑβρου καὶ ἐκάθ' ὃ 1933, εὐρίσκοντο πρότερον διάφορα παλαιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα οἰκήματα. Ἐκεῖ, λοιπόν, μικρὸν τι κτίριον, ἀποτελούμενον ἐξ ἐνὸς δωματίου, ἐχρησιμοποιεῖτο, πρὸ τοῦ ἔτους 1862, ὅπως μᾶς ἔλεγεν ὁ γέρων Ἀριστείδης Δελόγκας, ὡς μικρὰ συναγωγὴ διὰ μικρὸν ἀριθμὸν Ἰσραηλιτῶν. Ἀργότερον εἶχον μείνει δύο μόνον Ἰσραηλιτικὰ οἰκογένειαι, εἰς μικρὰ καὶ χαμηλὰ κτίρια, ὅπως καὶ ἡ συναγωγὴ. Τὰ κτίρια ταῦτα καὶ ἡ

συναγωγὴ ἦσαν ἐναντι ἀκριβῶς τῆς κατόπιν, εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν διερχομένης ὁδοῦ, κτισθείσης οἰκίας τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀρμενίου Χ' Νισάν Κουγιουμπζιάν, ἐνθα ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἀλευρόμυλος. Ὁ ἀλευρόμυλος οὗτος ἦτο τοῦ ἱατροῦ (ἢ μᾶλλον φαρμακοποιοῦ) Γεωργίου Δελόγκα (ἢ Κωνσταντινίδου), πατρὸς τοῦ Ἀριστείδου Δελόγκα καὶ ἐκινεῖτο δι' ἵππου. Εἰς αὐτὸν δὲ ἤρχοντο καὶ ἤλεθον οἱ Ἰσραηλῖται σῖτον πρὸς παρασκευὴν «ἀζύμων» ἄρτων διὰ τὸ Πάσχα των.

Φαίνεται ὅτι οἱ περισσότεροι Ἰσραηλῖται κατῴκουν κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, ἀνάμικτοι μὲ Ἕλληνας, ὡς ἐνεθυμοῦντο οἱ παλαιότεροι Διδυμοτεῖται, ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν κωδικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείου, ἐνθα ἀναφέρεται καὶ ἡ φράσις «Γιαχουδὶ ρούμ μαχαλασί». Ἡ συνοικία αὕτη ἐκαλεῖτο τότε καὶ ἀπλῶς «μαχαλὰς» οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηπλώθησαν πρὸς τὴν ἀγοράν, πρὸς τὰ πέριξ ἐπίσης καὶ ὀπισθεν τοῦ ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως μεγάλου ἱστορικοῦ τεμενους τοῦ Σουλτάν Βαγιαζήτ.

Κατὰ τινος πληροφορίας ἡμῶν οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείου ἦσαν, πρὸ 100 μέχρις 150 ἐτῶν, πολλοί. Ἡ τὸ 1793 γεννηθεῖσα καὶ τὸ 1895 ἀποθανοῦσα Φανὴ Μιχαλάκογλου, καθὼς μᾶς εἶχον ἀναφέρει οἱ συγγενεῖς τῆς, ἔλεγε εἰς αὐτοὺς ὅτι, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλληνικῆς Ἐπανάστασεως τὸ 1821, οἱ Ἰσραηλῖται τοῦ Διδυμοτείου ἀνῆρχοντο εἰς ὀλίγας δεκάδας οἰκογενείας. Ὁ Ἀ. Δελόγκας ἐνεθυμεῖτο, καθὼς μᾶς ἔλεγεν, ὅτι μέχρι τοῦ 1862 ὑπῆρχον 30 οἰκογένειαι. Οἱ δὲ κώδικες τῆς Μητροπόλεως ἀναφέρουν τὸ 1892 ὅτι ἦσαν «485» Ἑβραῖοι κατὰ τὰ ληξιαρχικά βιβλία τῆς (τουρκικῆς) κυβερνήσεως. Τέλος τὸ 1932 ἐπὶ ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἀνῆρχοντο εἰς 1.000 ψυχὰς ἐγγεγραμμένας εἰς τὸν Δῆμον Διδυμοτείου.

Ὁ Δελόγκας προσέθετεν ὅτι ἡ προμνησθεῖσα παλαιὰ μικρὰ συναγωγὴ εἶχε μεταφερθῇ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐνθα ἐκτίσθη ἡ νεωτέρα μεγάλη καὶ κανονικὴ συναγωγὴ. Κατὰ τινος Ἰσραηλίτας εἶχεν μεταφερθῇ πρὸς 100 ἢ 150 ἢ καὶ πρὸς 250 ἴσως ἐτῶν! Μήπως ὑπῆρχον δύο συναγωγαί; Ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ κτίριον τῆς κάτω συναγωγῆς ἦτο παλαιὰ **τουρκικὴ οἰκία**. Ἐχρησίμευε δὲ καὶ

Τελετή Ισραηλιτικής σχολής Διδυμοτείχου, εν τη λέσχη Διδυμοτείχου. Έμπροσθεν, δεξιά ο διευθυντής Ίωσήφ Πέσαχ, ο διδάσκαλος Ρεϊτάν και ο αρχιμανδρίτης και καθηγητής του Γυμνασίου Διδυμοτείχου Νικόλαος Βαφειδής. Αριστερά, ο διδάσκαλος Σαμουήλ Ναχόν και ο Έλληνας διδάσκαλος Γ. Σακελλαρίου. Επί της σκηνής, ο τότε πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Ι. Μενασσέ, ο στρατιωτικός διοικητής, ο δήμαρχος Διδυμοτείχου και άλλοι.

ως σχολείον και παρέμεινε κατόπιν ως παρασυναγωγή. Δηλαδή ανεπίσημος και πρόχειρος οίκος προσευχής, όταν πλέον είχε κτισθῇ ἡ τελευταία, μεγάλη, συναγωγή, ἣτις ἐπιδιωρρώθη πολλάκις, τελευταίως δὲ τὸ 1924.

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου, ἀναπτυσσομένη βαθμῶν, ἀνεδέχθη μεγάλη. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχε καταβάλῃ μεγάλας προσπάθειάς διὰ νὰ προαγάγῃ τὴν **μικτὴν ἀστικὴν σχολὴν** τῆς, ἣτις εἶχεν ἰδιαίτερον νηπιακὸν παράρτημα καὶ ἐλειτούργει εἰς μέγα καὶ κατάλληλον ἰδιόκτητον κτίριον. Ἡ Κοινότης συνετήρει, ἐκτός τῶν πτωχῶν τῆς, καὶ συσσίτιον ἀπόρων μαθητῶν. Ἡ σχολὴ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως. Ὁφελήθη δὲ ἀρκούντως ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου καὶ δραστηρίου ἐλληνομαθοῦς Ίωσήφ Πέσαχ, υἱοῦ τοῦ φίλου ἡμῶν Ἀρχιραββίνου τοῦ Βόλου Μωϋσέ Πέσαχ. Ὁ Πέσαχ ὑπηρέτησεν, ἀπὸ τοῦ 1925, ἐπὶ δεκαετίαν ὁλόκληρον, κατ' ἀρχάς μὲν ὡς ὁ καλλίτερος διδάσκαλος, κατόπιν δὲ καὶ ὡς διευθυντής. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ σχολὴ ἤλλαξε βαθμῶν δόξιν καὶ χαρακτηρὰ καὶ ἐξελληνίσθη. Τὰ μαθήματα ἤρχισαν νὰ διδάσκωνται πλέον εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ ἡ μὲν γαλλικὴ γλῶσσα, περιορισθεῖσα, κατ' ἀρχάς, εἰς ἀπλὴν ξένην γλῶσσαν κατηργήθη ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1936 — 37, καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ δὲ Ἰσπανικὴ ἐξωβελίσθη ἀμέσως, εἰσαχθεῖσας τῆς ἀρχαίας ἐβραϊκῆς γλώσσης. Εἰς τὰς 6 τάξεις καὶ τὸ νηπιακὸν τμήμα ἐδίδασκον 4 Ἰσραηλῖται διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι, μεταξύ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη διδάξας τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν Ίωσήφ Ρεϊτάν καὶ 3 Ἕλληνες κυβερνητικοί. Τὸν Πέσαχ παραιτηθέντα, εἶχε διαδεχθῇ ὁ μεγάλῃς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως κ. Βαρζιλά, ὅστις διηύθυνεν ἐπὶ ἔν ἔτος (1934 — 35) τὴν σχολὴν λίαν εὐδοκίμως. Ἐχων, ὅμως, ἄλλην κλίσιν καὶ στάδιον σπουδαιότερον, παρητήθη καὶ ἐγένετο Ἀρχιρραββίνος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ σοφολογιώτατος καὶ προσωπικός ἡμῶν φίλος κ. Βαρζιλά, κατὰ τὸ διάστημα τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, συνετέλεσεν ἐν Ἀθῆναις διὰ τῶν φρονίμων αὐτοῦ συμβουλῶν καὶ τῶν πατριωτικῶν ἐνεργειῶν του, καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του, εἰς τὴν προστασίαν καὶ διάσωσιν διαφόρων ὁμοεθνῶν καὶ ὁμοθρήσκων του. Κινδυνεύσας καὶ ὁ ἴδιος, ἐκρύπτετο εἰς τὰ

πὲρὶ ὅρη καὶ χωρία, μετρημφισμένους. Τοιοῦτοτρόπως δὲ μόλις διέφυγε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς σχολῆς Διδυμοτείχου τὸν εἶχε διαδεχθῇ ὁ ἐπίσης ἐλληνομαθὴς κ. Ίωσήφ Ἀλπαλάχ.

Ἡ σχολὴ ἐξηκολούθει νὰ λειτουργεῖ κανονικῶς μὲ τὴν ἰδίαν μορφήν καὶ χαρακτηρὰ καὶ εἶχε λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Μαθηταὶ καὶ μαθήτριάς διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν. Παρουσίαζον δὲ μεγάλαν ἐπίδοσιν, καὶ πάντοτε μὲν καὶ εἰς ὅλα, ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὰς σχολικὰς καὶ ἄλλας ἑορτὰς καὶ τελετὰς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πέσαχ καὶ τοῦ Ρεϊτάν. Ἀπὸ τῶν τελευταίων δὲ ἑτῶν τῆς διευθύνσεως τοῦ Πέσαχ καὶ τῇ ὑποστηρίξει ἡμῶν, εἰσῆγοντο καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Γυμνάσιον. Διότι ἐδιδάξαν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὰ καὶ διηυθύναμεν πολλάκις, κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1923 — 1927 (ὁπότε εἰχομεν συγχρόνως καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως), καθὼς καὶ τὰ σχολικὰ ἔτη 1929 — 1937. Δύο Ἰσραηλῖται μαθηταὶ ἡμῶν εἶχον ἀπολυθῇ, ὁ εἰς ἐκ τοῦ Διδασκαλείου καὶ ὁ ἕτερος ἐκ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως τὸ 1936. Τὸ δὲ 1937 δύο ἄλλοι εἶχον ἀπολυθῇ ἐκ τοῦ Γυμνασίου ἡμῶν. Κατόπιν δὲ καὶ ἄλλοι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν.

Ραββῖνος τοῦ Διδυμοτείχου ἦτο ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν ὁ σοφολογιώτατος Σολομὼν Ἀζούζ μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1931, ὁπότε παραιτηθεὶς, εἶχε διορισθῇ εἰς τὴν ραββινικὴν σχολὴν τῆς Ρόδου. Τὸν εἶχε διαδεχθῇ ὁ ἐκ Διδυμοτείχου καὶ ἀπόφοιτος τῆς Ἰσραηλιτικῆς σχολῆς αὐτοῦ Ἰάκωβος Ἀλκαμπές, κατάρτισθαι ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ ἐπὶ διετίαν ἐν Ἀδριανουπόλει.

Ἡ Κοινότης ἐξέλεγε κατὰ διετίαν μεγάλῃν ἐπιτροπὴν, ὡς σῶμα Δημογεροντίας, ἣτις ἐφρόντιζε διὰ τὰ διάφορα ζητήματα αὐτῆς καὶ διώριζεν ἰδιαίτεραν σχολικὴν ἐπιτροπὴν.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐκ τῶν ἐμπόρων Διδυμοτείχου Ραφαήλ Μπεχάρ Γιουδὰ εἶχον φιλοξενηθῇ, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διάφορα ἐπίσημα πρόσωπα, καθὼς ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλα τμήματα τῆς ἀνεκδότου ἡμῶν Γενικῆς Ἱστορίας τοῦ Διδυμοτείχου. Ἦτοι ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερνινάνδος, ὁ πρότερον στρατηγὸς καὶ κατόπιν κυβερνή-

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Στή Χαλκίδα η Κοινότητα των Έβραίων τον Οκτώβρη του 1949, με την κήρυξη του πολέμου, αριθμούσε 325 άτομα. Κι ήταν οι Έβραίοι απ' τους πιο παλιούς κάτοικους της Χαλκίδας. Οι σχέσεις τους με τους άλλους Χαλκιδαίους άριστες και ποτέ δεν δημιουργήθηκαν προβλήματα από θρησκευτικό φανατισμό, πρό πάντων απ' τον έρχομό, τό 1923, του Μητροπολίτη Γρηγορίου.

Κρατούσαν οι Έβραίοι μερικά απ' τα μεγαλύτερα καταστήματα της πόλης, μά ήταν και μικροεπαγγελματίες, μικροβιοτέχνες, φανοποιοί πρό πάντων, υπάλληλοι κι εργάτες ακόμη. Στο σχολείο, μαθητές σάν είμασαν, οι σχέσεις μας με τους συμμαθητές μας Έβραίους άριστες. Πηγαίναμε στis γιορτές τους, στα σπίτια τους κι έρχόντουσαν κι αυτοί στα δικά μας. Άγαπημένοι χωρίς καμιά διάκριση. Στόν πόλεμο του 1940 ή μικρή Έβραϊκή Κοινότητα της Χαλκίδας είχε τή μεγάλη τιμή νά 'χει τόν πρώτο Έλληνα άνώτερο άξιωματικό νεκρό. Τόν συνταγματάρχη Μορδοχαίο Φριζή.

Μέ την κατάρρευση της Ελλάδας, γεννήθηκε άμέσως ό φόβος γιά τήν τύχη τους. Δέν ήταν, βέβαια, γνωστά άκόμα τα τερατώδη άγκλήματα του Χιτλερισμού σέ βάρος των άποθηρήςκων τους, τά κρεματόρια κι οι έξοντώσεις, όμως οι πληροφορίες γιά τή ζωή των Έβραίων στήν κατεχόμενη Εύρωπη ήταν πολύ άσχημες κι άβέβαιη ή τύχη πού τους περίμενε.

Ή ύπαγωγή της Χαλκίδας στήν Ιταλική Διοίκηση δημιούργησε σοβαρή έλπίδα γι' αυτούς, μιά κι ό Ιταλικός φασισμός δέν τους κυνηγούσε κι ό Ιταλός στρατιωτικός διοικητής της Ελλάδας στρατηγός Τζελάζο, δήλωσε πώς δέν θά τους ένοχλήσει.

Σάν έγινε, όμως, ή συνθηκολόγηση της Ιταλίας τά πράγματα άλλαξαν. Ό κίνδυνος γιά τους Έβραίους πρόβαλε άμεσα κι ό φοβερός. Ή περιοχή της Εύβοιας, όπως κι όλη ή κατεχόμενη Ελλάδα, θά περιερχόταν στή γερμανική δικαιοδοσία.

Τό ΕΑΜ, διέγινωσέ έγκαιρα τόν κίνδυνο αυτό πού απειλούσε τους Έβραίους, μόλις θά έφταναν σοβαρές ένισχύσεις στή γερμανική φρουρά της Χαλκίδας. Μέ προκήρυξη της ή νομαρχιακή έπιτροπή του ΕΑΜ Εύβοιας, πού κυκλοφόρησε λίγες μέρες μετά τήν πτώση της Ιταλίας, κάλεσε τό λαό της Χαλκίδας κι όλης της Εύβοιας νά δώσει κάθε βοήθεια στους Έβραίους συμπολίτες. Θερμή έκκληση έγινε κι απ' τήν Έθνική Άλληλεγγύη στήν έφημερίδα της «Ματωμένη Εύβοια» πού κυκλοφορούσε τότε στή Χαλκίδα. Παράλληλα ή ΕΑΜική όργάνωση ήλθε σ' έπαφή μέ τήν Ισραηλιτική Κοινότητα γιά τό συντονισμό της προσπάθειας. Τό ΕΑΜ εισηγήθηκε τήν άμεση άπομάκρυνση όλων των Έβραίων απ' τή Χαλκίδα και τή μεταφορά τους στα έλευθερωμένα χωριά της Εύβοιας.

Ή άποψη υιοθετήθηκε απ' τήν Κοινότητα και άρχισε ή μετακίνησή τους. Πρέπει νά πούμε πώς όργανα της Χωρο-

Άπελευθέρωση Χαλκίδας: δίπλα στό Μητροπολίτη στέκονται ό Ραββίνος και ό Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας της πόλεως Ιακώβος Κοέν.

φυλακής, ό τότε ύπομοίραρχος Οίκονομίδης και μερικοί άλλοι, βοήθησαν πρός τήν κατεύθυνση αυτή, χορηγώντας στους Έβραίους πλαστές ταυτότητες μέ χριστιανικά όνόματα. Άν και στήν περίπτωση της Χαλκίδας, οι Γερμανοί μέ τή βοήθεια καταδοτών συνεργατών τους, δέν θά άσκολεύονταν πολύ ν' άνακαλύψουν τους λιγοστούς Έβραίους πού τυχόν θά παρέμεναν στήν πόλη.

Στό βιβλίο «ΜΝΗΜΗ», πού κυκλοφόρησε τό 1979 απ' τό «Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο της Ελλάδος», στό βιβλίο «όδύνης και πόνου», άναφέρονται όνομαστικά οι Ισραηλίτες πού έξοντώθηκαν απ' τους Γερμανούς σέ κάθε Ισραηλιτική Κοινότητα της Ελλάδας.

Ό αριθμός των θυμάτων της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Χαλκίδας άνεβαίνει στους δέκα όκτώ. Δέκα όκτώ συμπολίτες μας Έβραίοι, έξοντώθηκαν απ' τους Γερμανούς. Κι άντιστοιχούν όλοι σέ τέσσερις οικογένειες. Κοέν - Φραγγή - Κρίστη - Γκαμπάι.

Απ' αυτούς ό Σίμων Ιακ. Φραγγής, ένα μεγαλόσωμο παλληκάρι 25 χρόνων, πιάστηκε και σκοτώθηκε απ' τους Γερμανούς και τους συνεργάτες τους στή Στρατώνα της Χαλκίδας, στις 24 του Μάρτη 1944, μέ τήν όμαδική εκτέλεση των 48 πατριωτών της Εύβοιας.

Οι άλλοι 17 είχαν καταφύγει μαζί μέ όλους σχεδόν τους Έβραίους της Χαλκίδας σέ χωριά της Εύβοιας, μά στα διάφορα «χτένια» των Γερμανών πιάστηκαν και στάλθηκαν στή Γερμανία. Έκει στα διάφορα στρατόπεδα, άλλοι απ' αυτούς υπέκυψαν στις κακουχίες κι άλλοι έξοντώθηκαν στα κρεματόρια.

Στά φοβερά αυτά στρατόπεδα και στους φούρνους του θανάτου άφησαν τήν τελευταία τους πνοή οι Χαλκιδαίοι Έβραίοι Σολομών Α. Κοέν, Μτςιντοῦ Χ. Κοέν, Ζάχος ΊΜ. Κοέν, Μενασέ Ι. Κοέν, Άβραάμ Γκαμπάι, Σίμων Ιακ. Φραγγής, Πασέντσια Ιακ. Φραγγή, Νεφθαλήμ Α. Κρίστη, Κούλς Νεφ. Κρίστη, Μπαλόμπα Ιακ. Κρίστη, Έσθήρ Α. Κρίστη, Άβραάμ Ιακ. Κρίστης και όλα τά μικρά παιδιά της οικογένειας Νεφθ. Κρίστη.

Ελάχιστοι απ' αυτούς πού στάλθηκαν στα στρατόπεδα είχαν τή μεγάλη τύχη νά έπιζήσουν και νά γυρίσουν στήν πατρίδα, όπως ό Μάκης και Λούλα Κωστή, Ιακ. Ιακ. Φριζής και Ιακώβ Έλιαϊκήμ, μέ άνεξίτηλο όλοι τόν κορμί τους τό νούμερό τους στό στρατόπεδο...

Πολλοί απ' αυτούς πούχαν καταφύγει στα χωριά της έλευθερης Εύβοιας, έφυγαν άργότερα, κατά διάφορα διαστήματα, απ' τους Τσκακίους γιά τή Μ. Άνατολή, γιά τό 'έλ Άβιβ. Κι ήταν ξεχωριστή γιά μένα χαρά όταν κατέφθα-

ναν στο λιμανάκι των Τσακαίων Χαλκίδαϊοι Έβραιοι, γνωστοί και φίλοι οι περισσότεροι. Μαυ διηγόντουσαν τότε τα δικά τους, τα κυνηγητά τους, τις συμφορές τους... λέγαμε και τα Χαλκιδεία και μιλούσαμε ώρες πολλές. Έφυγαν έτσι από τους Τσακαίους οι οικογένειες Ίωσήφ Ν. Δουλίσκη, Ίωσάφ Χ. Καταλάν, Γκαμπάι Άβραάμ Κρίστη, Ζακίνος και Μηνάς Κωστής, Βαρούχ Λευής, Ήλ. Χαχαμάκης, Ραφαήλ Άμάρ, Ίακ. Μόσχοβιτς, Έλιέξερ Φριζή και άλλοι.

Μαζί με τους Χαλκιδάιους Έβραίους, στα χωριά της Εύβοιας είχαν καταφύγει κι άλλοι Έβραίοι, απ' την Άθήνα κι απ' άλλες πόλεις της Ελλάδας. Απ' αυτούς πολλοί, όπως οι οικογένειες Νισήμ Νεχρήν, Ζαχαρία Χαμπίμ, Μπομπόλη και άλλοι έφυγαν απ' τους Τσακαίους για το Τέλ Άβιβ. Άλλοι, όμως, απ' αυτούς, όπως το άντράγγου Άλαλούφ, πιάστηκαν απ' τους Γερμανούς και στάλθηκαν στα στρατόπεδα όπου έζοντώθηκαν.

Άπ' τους Έβραίους της Χαλκίδας πούφυγαν για το Τέλ Άβιβ άλλοι ξαναγύρισαν, άλλοι, όμως, έμειναν για πάντα στην άλλη πατρίδα τους, στο Ίσραήλ. Έτσι στην Έβραϊκή Κοινότητα της Χαλκίδας ζουν τώρα μόνο 170 άτομα.

Έμειναν και μερικοί μέσα στη Χαλκίδα, όπως ο Μωυσής Ν. Δουλίσκη, ή Μαζαλιώ Χαΐμ Λευή, Φρόσω Χαΐμ Λευή και άλλοι. Μαζί μ' αυτούς κι ο ραββίνος τους. Αυτοί όλοι πιάστηκαν και φυλακίστηκαν απ' τους Γερμανούς κι άφέθηκαν λίγες μέρες πριν απ' την άπελευθέρωση.

Μερικοί απ' αυτούς πούχαν καταφύγει στα χωριά της Εύβοιας, πήραν ένεργό μέρος στην Άντίσταση. Έντάχθηκαν στο ΕΑΜ και στην ΕΠΟΝ και δύο, ο Λέων Άμάρ κι ο Άβραμικός Φόρνης (Κυπαρίσης) στον ΕΛΑΣ. Ποιός απ' τους ζήσαμε τίς μέρες αυτές στο βουνό μπορεί να ξεχάσει τη Σαρίκα, τη λεβέντισσα έπονίσσα με το γέλιο και το τραγούδι πάντα στα χείλια... Μά και από ποιοανού τη μνήμη θά σβήσει ποτέ το τρομερό δράμα της Έβραίας δασκάλας Μέντυ Λ. Μόσχοβιτς (Καλομοίρας) στίς Στρόπωνες; Τήν έπιασαν οι Γερμανοί μ' έπικεφαλής τον ταγματάρχη Μόγερ, πού δικάστηκε μετά την άπελευθέρωση σάν έγκληματίας πολέμου, κι όταν διαπίστωσαν πώς ήταν Έβραία, την γύμνωσαν, την άνέβασαν σ' ένα μπαλκόνι της πλατείας, της έμπηξαν κτηνώδικο ένα ξύλο στα γεννητικά της όργανα και την γκρέμισαν απ' το μπαλκόνι στην πλατεία... Και στο όνομολόγητο αυτό αίσχος των Γερμανών, πήραν μέρος, δυστυχώς, κι οι Έλληνες συνεργάτες τους.

Δέν πρέπει νά κλείσει το σημείωμα τούτο, χωρίς ν' άναφερθεί ή γενναία πράξη του άλησμόνητου Δεσπότη Γρηγορίου, πού άψηφώντας κινδύνους κι ύψωνοντας τον έαυτό του πάνω από κάθε πρόληψη και προκατάληψη, έκρυψε στη Μητρόπολη τα ιερά σκεύη και βιβλία των Έβραίων πού του έμπιστεύθηκε ο ραββίνος.

Μιά μαρμάρινη πλάκα έντοιχισμένη στα γραφεία της Ίσραηλτικής Κοινότητας Χαλκίδας, μαρτυρεί την εύγνωμοσύνη των Έβραίων στο Μεγάλο Δεσπότη...

Στη συμφωνία με τους Έγγλέζους (Simons) προβλεπόταν κι ή διαφυγή των Έβραίων. Μά πέρα κι άνεξάρτητα από κάθε συμφωνία μ' Έγγλέζους, απ' την άρχή του διωγμού τους το ΕΑΜ βοήθησε με κάθε τρόπο τα θύματα του χιτλεροφασισμού. Σ' όλη την Ελλάδα καταβλήθηκε απ' τίς όργανώσεις του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ, όργανωμένη και συστηματική προσπάθεια για τη σωτηρία τους. Τήν άπόκρυψη τους, τη μεταφορά τους σ' έλεύθερες περιοχές και τη διαφυγή τους στο Τέλ Άβιβ.

Ή όνομαστική κατάσταση πού συνόδευε τίς άποστολές των Έβραίων στην Εύβοια, δέν χρειαζόταν θεώρηση έγ-

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1821-1949

Με τον παραπάνω τίτλο δημοσιεύτηκε στο τεύχος 12 (Όκτώβριος 1978) του περιοδικού μας σχετική έργασία, ή όποία είχε χαρακτηρισθή άγνώστου συγγραφέως και είχε άποδοθή Ίσως στον άείμνηστο Ζοζέφ Νεχαμά.

Ή έργασία αυτή όμως άνήκει στον άείμνηστο Άσέρ Μωυσή, όπως μάς πληροφορεί ο υιός του κ. Ραφαήλ Μωυσής. Έχει επίσης δημοσιευθή σε περίληψη και στο Ίσραήλ, σε έβραϊκή γλώσσα. Στο άρχείο του Α. Μωυσή ύπάρχει μάλιστα και συγχαρητήρια έπιστολή του Ζ. Νεχαμά για την έργασία αυτή.

γλέζικη. Έρχόντουσαν μόνο με σημείωμα της Κεντρ. Έπιτροπής του ΕΑΜ. Μά και χωρίς αυτό, έφτανε ή άπόδειξη πώς είναι Έβραίος, για νά του δώσουμε κάθε βοήθεια.

Ή άπόδειξη αυτή δέν μάς δημιούργησε προβλήματα για τους άντρες. Ήταν εύκολο νά διαπιστωθεί απ' την άκροβυστία κι έπίμονα το ζητούσαν οι Έβραίοι. Μά δέν χρειάστηκε ποτέ. Για τίς γυναίκες έφτασε ή διαβεβαίωση των άνδρων Έβραίων, πού ξέροντας τίς συνέπειες μιάς κάλυψης ξένου και τίς δυσκολίες πού θά δημιουργούσε αυτό στη διαφυγή τους, ούτε διανοήθηκαν ποτέ τέτοιο πράγμα.

Οι Έβραίοι είχαν δικούς τους έμπιστους σύνδεσμούς, δύο - τρείς στο σύνολο, πού τους παραλάμβαναν απ' τους κρυψώνες τους στην Άθήνα και τους οδηγούσαν στο λιμανάκι. Όταν οι Έβραίοι σιγούρευαν πώς ο δρόμος ήταν σωστός, έδιναν στους σύνδεσμούς άλλες διευθύνσεις φίλων τους και συγγενών τους πού κρύβονταν στην Άθήνα, με συνθηματικό σημείωμά τους κι έτσι οι διαφυγές συνεχίζονταν.

Πολλοί το σημείωμα το παρέδιναν μόνο σάν πατούσαν στο καΐκι. Κι άλλοι, πιο διστακτικοί, τ' άστελναν απ' τη Σμύρνη με τον καπετάνιο του καΐκιού. Τόσος ήταν ο τρόμος κι ή άμφιβολία. Τους είχαν κι όλας γελάσει άρκετές φορές κι ο τρόμος των καταδοτών ήταν μεγάλος. Άκόμα και δικοί τους είχαν βγει καταδότες των Γερμανών. Μιλούσαν όλοι με τρόπο για έναν Έβραίο Ρεκανάτι, τυφλό όργανο των Γερμανών, και μάς ζητούσαν νά τον καταγγείλει το ραδιόφωνο του Λονδίνου. Είδοποιήσαμε σχετικά και νομίζω πώς κι αυτόν κι έναν άλλο άκόμη τους κατάγγειλε.

Μά ο έπίλογός τους ήταν, όπως μάθαμε, το ξεπάτωμά τους, στο τέλος, απ' τους ίδιους τους Γερμανούς.

Ξεχωριστά καΐκια για τους Έβραίους δέν ύπήρχαν. Οι άποστολές έφευγαν όλες με τα ίδια καΐκια της άγγλικής ύπηρεσίας. Άργότερα σε όλο το ταξίδι μας στη Σμύρνη με το Ραπίδη, ήλθαμε σ' έπαφή με κάποιον Έβραίο σταλμένο απ' το Τέλ Άβιβ κι αυτός κατάφερε κι έστειλε μιά - δύο φορές καΐκι είδικά ναυλωμένο. Μάς έστειλε μάλιστα και καμιά έκατοστή ζευγάρια άρβυλα.

Ήταν σ' άλήθεια δικαιολογημένος ο τρόμος κι ή δυσπιστία των Έβραίων κι ή λαχτάρα τους όταν πιά έφταναν στο λιμανάκι. Δέν τολμούσαν νά πιστέψουν ότι σώθηκαν... «Κύριε συναγωνιστή, είμαστε σίγουροι εδώ; δέν μπορούν νάρθουν Γερμανοί; Θά φύγουμε σ' άλήθεια;...» κάναμε ό,τι μπορούσαμε νά τους ήρεμήσουμε...

Άλλοι ξεκινούσαν δίχως την παραμικρή άποσκευή, με τα ρούχα πού φορούσαν, κι αυτά πολλές φορές λιωμένα και τα παπούτσια τρύπια. Άλλοι, όμως, έφταναν φορτωμέ-

νοι με βαλίτσες κι άλλες άποσκευές και με... κουταλοπή- ρουνα άκόμα...

Μά ο τρόμος δέν άνέστειλνε πάντα τό έμπορικό τους δαιμόνιο. Έτσι ένας Έβραϊός σέ μιάν άποστολή, κουβα- λούσε στή βαλίτσα του 200 γερμανικές όλοκαίνουργες τράπουλες! Θά τίς έκανε, λέει, έμποριο στή Σμύρνη, γιά τήν πρώτη συρμαγιά! Μας τόλεγε μόνος του καί τόβρισκε άπόλυτα φυσικό. Τό κακό, όμως, γι' αυτόν ήταν πώς τό ΕΑΜ είχε άπαγορεύσει τή χαρτοπαζία καί τήν κατοχή τρά- πουλας. Άναγκαστήκαμε νά τίς κάψουμε. Άπαρηγόρητος ό καημένος ό Έβραϊός, μās παρακαλούσε. «Κρατήστε τες γιά τήν όργάνωση κύριοι συναγωνιστές, κρατήστε τες... μι- σοτιμής!!».

Μέ πλησιάζει ένας άλλος Έβραϊός τής άποστολής, κα- θηγητής φιλόλογος, άπ' τήν Κέρκυρα, νομίζω. «Μή τόν πα- ρεξηγείτε μου λέει... έχει τό δίκιο του...» Μέ τουτόν τόν καθηγητή, τό ίδιο βράδυ, καθισμένοι στήν άμμουδιά μέ φεγγαράδα, μιλούσαμε ώρα πολλή. Ήταν πολύ καλλιεργη- μένος καί φιλοσοφημένος. Μου μίλησε μέ πόνο γιά τή φυ- λή του, γιά τ' αδιάκοπα προαιώνια κυνηγητά τους, τούς φό- βους καί τίς έλπίδες τους, τήν ανάγκη γιά άμυνα, τήν προ- σήλωσή τους στό χρήμα, τό πιό σίγουρο καταφύγιό τους, γιά τήν πίστη στή ζωή...

Άπ' αυτόν πρωτόκουσα γιά τά κρεματόρια... Μου φάνη- κε άπίστευτο.

Μέσα Μαΐου. Ή φουρτούνα συνεχίζεται οκτώ μέρες τώρα. Μιά άποστολή άπό καμιά είκοσιπέντα- ριά Έβραϊούς περιμένει έναγώνια τόν έρχομό καί- κιού. Μένουν στό σπίτιν στό λιμανάκι. Γιά πολλούς λόγους κρίναμε πώς δέ θάπρεπε νά μείνουν στό Μοναστήρι. Μας έχουν έτσι, έκτός άπ' τ' άλλα, δημιουργήσει καί προβλήμα- τα στέγης γιά ύπνο. Τά σπίτια είναι δύο μόνο κι έξω ή ύ- γρασία τό βράδυ φοβερή. Κι είναι γέροι καί παιδιά. Άπό φαγητό σχεδόν τίποτα. Οι λιγοστές προμήθειες έχουν σω- θεϊ. Δέν έχουμε τρόπο νά τούς βοηθήσουμε: Είναι πάλι- πτωχοι καί σχεδόν ρακένδυτοι οι περισσότεροι. Κι είναι καί μικρά παιδιά. Κάτωχροι άπ' τό κρύψιμο σ' άνήλια υπό- γεια στήν Άθήνα, πάνω άπό δύο χρόνια. Δυό άπόπειρές τους νά φύγουν, όπως μās λένε, απέτυχαν. Πέσανε σέ ά- πατεώνες πού τούς έφαγαν τά λεπτά καί μέ χίλιες δυσκο- λίες κατόρθωσαν νά βρούν άλλον κρυφώνα, μή τούς προ- δώσουν κι όλας. Κάνουμε ό,τι μπορούμε νά τούς βοηθή- σουμε, μά τά πράγματα είναι πολύ δύσκολα καί γιά μās. Κι άπάνω σ' αυτό καταφθάνει κι άλλη άποστολή, μέ Έβραϊούς κι αυτή. Είναι καμιά είκοσαριά οι καινούργιοι. Μά είναι όλοφάνερο πώς είναι πλούσιοι. Ντύσιμο όλοκαί- νουργιο κι άκριβό, άποσκευές πολλές καί πολυτελείς — αυ- τοί σίγουρα θά κρυβόντουσαν σέ σπίτια μέ άνεση — μά ό κίνδυνος ίδιος γιά όλους. Οι Γερμανοί στό σημείο αυτό δέν κάνουν καμιά διάκριση. Κι έτσι, μόλις μάθανε τό σίγουρο δρόμο διαφυγής, κατέφθασαν μέ τό σύνδεσμό τους. Έπι- κεφαλής τους — φαίνεται νά τούς κουμαντάρει όλος — ό έμπορος Μπενζόνα ή Μπενζονάνας, άπό τό Βόλο, κάπως έτσι μās συστήθηκε.

Βιάζονται νά φύγουν. Τους έξηγώ ότι τό καίκι πού θάρ- θει θά πάρει σ' αυτό τό ταξίδι τήν πρώτη άποστολή. Έτσι έχει καθοριστεί ή σειρά διαφυγής, μέ βάση τόν έρχομό στό λιμανάκι. Έτσι αυτοί θά χρειαστεί νά μείνουν μέχρι τόν έρχομό του άλλου καίκιου. Του δηλώνω ότι θά τούς βολέψουμε όπως — όπως καί θά κάνουμε ό,τι μπορούμε καί γι' αυτούς, καί ότι πάντως τώρα πιά είναι σίγουροι καί κα- νένας κίνδυνος δέν τούς άπειλεί. Έχουν, άλλωστε, τή δυ- νατότητα μέ τά χρήματά τους, νά προμηθεύονται τρόφιμα άπ' τά γύρω χωριά. Δυσανασχετεί καί μου έξηγεί ότι όταν αυτός φτάσει στή Σμύρνη, θά φροντίσει νά μισθώσει μόνι- μο καίκι, άποκλειστικά γιά Έβραϊούς κι έτσι θά διευκολυν-

Μιά όμάδα άνταρτών καί συμμάχων στά βουνά

θεί ή κατάσταση. Αυτό — αν είναι αλήθεια — είναι πραγμα- τικά πολύ σοβαρό. Μά του έξηγώ ότι δέν μπορούμε νά κρατήσουμε άλλο εδώ τήν παλιά άποστολή, γιατί είναι καί πρόβλημα διατροφής τους. Άναλαμβάνει νά τό λύσει αυ- τός σέ συνεννόηση μαζί τους. Μιά έπιτροπή άπ' τούς τλούσιους — ό Μπενζονάνα καί δύο άλλοι — καί μία άπ' ούς φτωχούς — τρεις σκελετωμένοι άπ' τήν πείνα καί τίς ρομερές συνθήκες διαβίωσης — μαζεύονται στό «Γρα- ρείο». Μαζί καί γώ μέ τό Χλιμό. Ώρα όλόκληρη παζα- ρεύουμε. Οι φτωχοί ζητούν ένα ποσό, ύπολογίζοντας δια- τροφή 15 ήμερών, μέχρι νάρθει άλλο καίκι. Ό Μπενζονά- να τούς λέει πώς σέ 5 μέρες θά στείλει καίκι (πράγμα άπό- λυτα αδύνατο). Του δηλώνουμε πώς ή πρόβλεψη θά πρέ- πει νά γίνει γιά 15 μέρες. Άναγκάζεται νά τό δεχτεί. Του ζητούν 150 λίρες. Άρνεϊται νά τό δεχτεί. Του έξηγούμε πώς τά τρόφιμα είναι πανάκριβα, γιατί δέν μπορούμε, γιά λόγους σκοπιμότητας, νά περιορίσουμε τίς αξιώσεις των χωρικών, άλλα κι ότι τά τρόφιμα είναι λιγοστά στήν περιο- χή. Τους προσφέρει 100 λίρες. Οι «φτωχοί» άρνούνται καί ζητούν νά φύγουν αυτοί πρώτοι, μή παραχωρώντας τή σει- ρά τους. Στο τέλος φιλονικούν καί χωρίζουν. Θά φύγουν πρώτα οι «φτωχοί». Σέ λίγη ώρα καταφθάνει στό Γραφείο ένας νέος Έβραϊός άπ' τή δεύτερη άποστολή. Μας λέει πώς είναι γιός του Μπενζονάνα, πώς λυπάται γιά τή συμ- περιφορά του πατέρα του, πού ένώ έμέις κάνουμε θυσία γιατούς, αυτοί άρνούνται νά βοηθήσουν τούς ομοθρή- σκους τους, ζητάει νά μήν παρεξηγήσουμε τόν πατέρα του καί νά φωνάξουμε τούς «φτωχούς» νά τά ξαναπούνε. Ξα- νάρχονται κι άρχίζει ή κουβέντα. Του ζητούν τίς 150 λίρες. Τους προσφέρει, αφήνοντάς μας έκπληκτους, 200!! Τίς παίρνουν καί κάνουν διανομή στις οίκογένειές τους. Άμέ- σως ξεχύνονται στό γύρω χωριά νά προμηθευτούν τρόφι- μα. Οι χωρικοί των Τσακαίων δέν έχουν πιά άλλα.

Τήν άλλη μέρα, πρός τό μεσημέρι, φάνηκε τό καίκι. Εί- ναι ένα μεγάλο — μεγαλύτερο άπ' όλα πούχουν έλθει μέχρι τώρα. Τό καίκι δένει χωρίς νά σβήσει τή μηχανή. Θά φύγει άμέσως. Έξηγώ στόν καπετάνιο πώς είναι καμιά πενήντα- ριά. «Τους παίρνω όλους», μου λέει, «ας στριμωχτούνε καί λίγο». Άμέσως άρχίζει ή έπιβίβαση. Καί τότε ό Μπενζονά- να, όρθιος μπρός στό καίκι έμποδίζει τήν είσοδο των «φτωχών», ζητώντας νά του έπιστρέψουν τίς λίρες!! Αυτοί άρνούνται. Διαπληκτισμοί, φωνές, προσπαθούμε νά τούς συμβιβάσουμε, σπρώχνονται όλοι στό καίκι, ό γιός του Μπενζονάνα έκλιπαρεί τόν πατέρα του... κι ακούγεται ά- γγρια ή φωνή του καπετάνιου του καίκιου. «Ή μπαίνετε ά- μέσως ή λύνω καί φεύγω άδειος...». Μπροστά στήν άπειλή

ὁ Μπενζονάνα ὑποχωρεῖ καί μπαίνει στό καίκι φορτώνοντας τίς πολλές ἀποσκευές του. Τό καίκι ἔτοιμο νά λύσει. Μά ἕνα ἀντράγγιο διαπληκτίζεται καί φωνάζει ἔξω ἀπ' τό καίκι. Εἶναι δυό 'Εβραῖοι ἀπ' τούς φτωχοῦς. Ἡ γυναίκα σπρώχνει τόν ἀντρα νά τόν βάλει στό καίκι κι αὐτός τή γυναίκα. Μοῦ ἐξηγοῦν: Ἐχουν στείλει τό δωδεκάχρονο παιδί τους ἀπ' τά ξημερώματα στήν Ἀχλαδερή γιά τρόφιμα καί δέν ἔχει φανεῖ ἀκόμα. Πρέπει νά μείνει ἕνας μαζί του, ἔξω ἀπ' τό καίκι. Ὁ καθένας τους ἐπιμένει νά φύγει ὁ ἄλλος. Τούς προτείνω νά φύγουν κι οἱ δυό καί τούς ὑπόσχομαι μέ τήν πρώτη ἀποστολή νά στείλω τό παιδί τους στή Σμύρνη. Κλαίνε κι οἱ δυό κι ἀρνοῦνται. Παρακαλῶ τόν καπετάνιο νά περιμένει λίγο, μήπως φανεῖ τό παιδί, «ἀδύνατον», μοῦ λέει. Κι ἄξαφνα ὁ ἀντρας ἀρπάζει τή γυναίκα καί μέ ὀρμη τήν πετάει, κυριολεκτικά, πάνω στό καίκι!! Τό καίκι σαλπάρει, ἡ γυναίκα ξεφωνίζει, ὀρμάει νά πηδήσει στή θάλασσα τήν συγκρατοῦν καί τό καίκι ξανοίγεται... Δέν εἶχε χαθεῖ τί καίκι ἀπ' τά μάτια μας κι ὁ μικρός 'Εβραῖος κατηφόριζε τό λόφο τρέχοντας καί φορτωμένος... Ἀγκαλιάστηκαν μέ τόν πατέρα του... κλαίγαμε ὅλοι... Ἐφυγαν μέ τήν ἄλλη ἀποστολή...

Σύντομα ὁ καιρός βελτιώθηκε κι ἔφυγαν δυό - τρεῖς ἑκάτομμύρια ἀποσταλές μέ ἀξιωματικούς καί ἄλλους. Καί πάλι ἀποστολή, μὰ τώρα πάλι φουρτούνα, μέ 'Εβραῖους. Λές καί γίνεται ἐπίτηδες γιά νά βασανίζονται ὡς τήν τελευταία στιγμή. Πέντε μέρες τώρα στριμύχνονται στά σπίτια τοῦ λιμανιοῦ. Εἶναι καμιά εἰκοσαριά. Δέν εἶναι ὅλοι φτωχοί. Μά πεινοῦν ὅλοι. Πεινάμε κι ἐμεῖς. Δέν ὑπάρχει τίποτα. Κι ἀπό κοντά, ξεσπάει καταιγίδα. Ὅλη τή νύκτα ἀστραπόβροντα καί κατακλυσμός. Τό πρωί γαλήνη. Ἕνας κεραυνός τό βράδυ ἔπεσε σέ κοντινὸ μαντρί καί σκότωσε ὅλα τά πρόβατα. Ὁ τσοπάνος ὀδύρεται. Οἱ 'Εβραῖοι μᾶς παρακαλοῦν νά τοῦ ζητήσουμε δυό σκοτωμένα πρόβατα νά τά φᾶνε. Στήν ἀποστολή τους βρίσκεται κι ἕνας 'Εβραῖος κτηνίατρος. Νομοκτηνίατρος Δράμας, ὅπως μᾶς εἶπε. Τόν ρωτῶ ἂν ὑπάρχει κίνδυνος ἀπ' τό κεραυνοβολημένα πρόβατα. Μοῦ ἐξηγεῖ ὅτι μποροῦν ἄφοβα νά τά φᾶνε. Γιά κάθε, ὅμως, ἐνδεχόμενο, συνιστᾷ νά μὴ φᾶνε τά σπλάχνα. Τούς τό ἐξηγεῖ. Στέλνουμε στὸν τσοπάνο καί μᾶς δίνει πρόθυμα - κλαίγοντας πάντα γιά τή συμφορά του - τρία πρόβατα. Δυό γιά τούς 'Εβραῖους κι ἕνα γιά μᾶς. Δέν πέρασε, ὅμως, πολλή ὥρα καί...θρῆνος κι ὀδυρμός ...στήν Ἱερουσαλήμ!!! Στήν πείνα τους οἱ 'Εβραῖοι δέν ἀκουσαν τή συμβουλή τοῦ κτηνίατρο. Ἐψησαν - μισόψησαν - τά ἐντόσθια, τᾶφαγαν, καί τώρα...τούς θέρισε!! Ὁ κτηνίατρος μᾶς ἐξηγεῖ πῶς μπορεῖ νά μὴ φταῖνε τά ἐντόσθια, ἀλλά τό ἄδειο ἀπό μέρες στομάχι. «Δέν ἔχουν τίποτα», μᾶς λέει «θὰ συνέλθουν...». Μὰ τούτῃ ἡ ἀποστολή ἔχει κι ἄλλη περιπέτεια. Ἀπ' τ' Ἀλι-

ΕΞΟΠΛΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΝΕΟ-ΝΑΖΙ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Σάλο προκάλεσε στή διεθνή κοινή γνώμη ἡ πρόσφατη, ἐντελῶς συμπτωματικά, ἀποκάλυψη στή Γερμανία ἐνὸς τεράστιου ὀπλοστασίου πού ἀνήκε στοὺς νεοναζιστές. Ἡ ἀποκάλυψη ὁδήγησε στήν ἐξάρθρωση νεοναζιστικῶν ὀργανώσεων, οἱ ὁποῖες στρατολογοῦν κατὰ σύστημα ἀποτυχημένα κι ἀπογοητευμένα ἄτομα. Στὴ φωτογραφία νεοναζιστικά καθάρματα μὲ στολές ἐκστρατείας τῆς Βέρμαχτ προβάρουν τόν «ἐνταφιασμό ἐνὸς 'Εβραίου». Στὸ στήθος τοῦ συμβολικοῦ θύματος, ζωγράρισαν τό ἀστὲρι πού στήν ἐποχὴ τοῦ Τρίτου Ράιχ Ἰσοδυναμοῦσε μέ καταδίκη σὲ θάνατο. (Κυρ. Ἐλευθεροτυπία, 22.11.1981)

βέρι μᾶς ἔρχεται πληροφορία πῶς αὔριο θὰ βγοῦν οἱ Γερμανοί. Ἀποφασίζουμε νά τραβηχτοῦμε μακριά ἀπ' τό λιμανάκι στό βουνό. Οἱ 'Εβραῖοι βρίσκονται ἐξαντλημένοι ἀπ' τό ἐντερικά τους. Μά δέ γίνεται ἄλλιως. Ξεσηκωνάμαστε νύκτα. Μένει μόνο μιά μικρὴ φρουρά, ἂν φανοῦν Γερμανοί νά ξηλωσεῖ φωτογραφίες κι ὅ,τι ἄλλο καί νά ξανοιχτεῖ μέ βάρκες.

Ξεπαγιάσαμε ὅλη νύκτα καί τό πρωί ἔρχεται μήνυμα πῶς οἱ Γερμανοί κινήθηκαν πρὸς τά χωριά τῆς Κύμης. Γρήγορα στό λιμανάκι μήπως φανεῖ τό καίκι... Σέ δυό μέρες τά βάσανα τῶν 'Εβραίων τέλειωσαν. Ἐφυγαν γιά τή Σμύρνη.

[Ὁ Σωτήρης Θρασ. Παπαστρατῆς γεννήθηκε καί μεγάλωσε στή Χαλκίδα. Σπούδασε Νομικά. Τό 1942, μόλις ὄρχιζε τή δικηγορία, ἐντάχθηκε στό ΕΑΜ καί πήρε μέρος στήν ἐθνικὴ ἀντίσταση. Στήν ἀρχὴ μέσα στή Χαλκίδα κι ἀπὸ τό 1943 στά βουνά τῆς Εὐβοίας. Τὸν ἴδιο καιρὸ οἱ Γερμανοὶ συνέλαβαν τὸν πατέρα του Θρασύβουλο Παπαστρατῆ, ἀπ' τοὺς ἰδρυτὲς τοῦ κόμματος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, χρόνια βουλευτὴ Εὐβοίας, καί τὸν ἐκλείσαν στὶς φυλακές μέ ὅλη του τὴν οἰκογένεια. Τό 1944 ὁρίσθηκε ἀπὸ τὸ ΕΑΜ γραμματέας τῆς «ὕπηρεσις ἀποστολῶν ἐξωτερικοῦ» κι ἀπὸ τὴ θέση αὐτή, ἀπὸ τίς ἀκτὲς τῆς Εὐβοίας (Πετρίδες, Τσακαῖοι κ.λπ.) ὀργάνωσε καί κατηύθυνε τίς διαφυγὲς στὴ Μ. Ἀνατολή, πού γίνονταν μέ συνεργασία τῶν συμμάχων. Ἐκοντάδες Ἰσραηλίτες διέφυγαν μέ τὸν τρόπο αὐτὸ στὴ Μ. Ἀνατολή. Ἀπὸ τό 1950 δικηγόρεῖ στήν Ἀθήνα.

Τό κείμενο πού ἀναδημοσιεύουμε ἀπὸ τό περιοδικὸ Εὐβοία 3, περιέχει στοιχεῖα καί προσωπικὲς ἀναμνήσεις - ἐμπειρίες τοῦ συγγραφέα].

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεῖα: Σουρμελὴ 2
Ἀθήναι (109) - Τηλ. 88-39.952

* Ἐκδότης: τὸ Κ.Ι.Σ. ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου του κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ (Σουρμελὴ 2 - Ἀθήναι).

* Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπιδῆς, μέλος τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

* Ὑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνη ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Ἀθήναι.

* Ἡ ἀναδημοσίευσίς κειμένων εἶναι ἐλευθέρη, μέ τὴν προϋπόθεσις ὅτι θὰ ἀναφέρεται ἡ πηγή: Περιοδικὸ «Χρονικά», Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ Συμβουλίου.

1939: ΝΥΧΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΑΧΟ

1981: ΜΕΡΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΒΕΡΣΑ

Τά θρυμματισμένα κρύσταλλα και τὰ σκόρπια διαμάντια έξω από τή Συναγωγή τῆς Ἀμβέρσας καί τοῦ Χρηματιστηρίου Διαμαντιῶν τῆς ἴδιας πόλεως μετά τήν τρομοκρατική βομβιστική ἐνέργεια, παραλληλίσθηκαν μέ τήν «Νύχτα τῶν θρυμματισμένων κρυστάλλων» — «Kristalnacht» — πού ἐξαπόλυσαν οἱ Ναζί ἐναντίον τῶν Συναγωγῶν καί τῶν Ἰσραηλιτικῶν ἐπιχειρήσεων στή Γερμανία τοῦ 1938.

Ἐνῷ ἡ Βελγική τηλεόραση ἀπηύθυνε προειδοποιήσεις κατά τῶν λεηλασιῶν, μέσα ἀπό τὰ ἐρείπια, ὁ Εὐρωπαϊκός Ἑβραϊσμός πληροφορεῖτο τή διεύθυνση μιᾶς ἀκόμη Συναγωγῆς πού σημαδεύθηκε σάν χώρος ἐγκλήματος καί καταστροφῆς: ὁδός Corenlic στό Παρίσι, ὁδός Seiten Stettengasse στή Βιέννη καί τώρα ὁδός Hovanierstraat στήν Ἀμβέρσα.

Οἱ Ἰσραηλίτες τῆς Εὐρώπης δέν ρωτοῦν πλέον ἐάν, ἀλλά πού θά ἐκδηλωθεῖ τὸ ἐπόμενο κτύπημα τῆς «Διεθνoῦς Ἀντισιωνιτικῆς Τρομοκρατίας».

■ Ἦταν μέρα τοῦ Σιμχάτ - Τορά, ἕνα χρόνο ἀκριβῶς, σύμφωνα μέ τὸ Ἰουδαϊκὸ ἡμερολόγιο, ἀπὸ τῆς βομβιστικῆς ἐνέργειας κατὰ τῆς Συναγωγῆς τῆς ὁδοῦ Corenlic, οἱ δὲ ἀναλογίες καί παραλληλισμοὶ εἶναι περισσότερο ἀπὸ ἐμφανεῖς. Γι' ἄλλη μιά φορά ἕνα σταθμευμένο αὐτοκίνητο, φορτωμένο μέ 100 κιλά ἐκρηκτικά καί ἕνας ὠρολογιακὸς μηχανισμὸς προγραμματισμένος νὰ λειτουργήσῃ κατὰ τὴν ὥρα πού οἱ Ἰσραηλίτες θά προσεύχονται. Ὅπως καί στό Παρίσι ἔτσι καί ἐδῶ τὸ αὐτοκίνητο ἀγοράσθηκε μέ στοιχεῖα πλαστοῦ διαβατηρίου ἀπὸ ἄτομο πού, σύμφωνα μέ μαρτυρίες αὐτόπτων μαρτύρων, εἶχε ἀραβικὰ χαρακτηριστικά. Γι' ἄλλη μιά φορά, ἐνῷ οἱ ἀστυνομικὲς ἀνακρίσεις ὁδηγοῦν πρὸς τὴν Μάλτα, ὁ τύπος διερωτᾶται γιὰ ἐνδεχόμενη Λιβυκὴ ἀνάμιξη. Καί ἐδῶ, ὅπως στό Παρίσι, περισσότεροί μὴ-Ἰσραηλίτες παρὰ Ἰσραηλίτες σκοτώθηκαν καί τραυματίστηκαν, τὴ φορά αὐτὴ ὅμως σέ πολύ ὑψηλότερους ἀριθμούς. Ὅπως στή Γαλλία, ἡ ἐπίθεση ἔλαβε χώρα σέ προεκλογικὴ περίοδο, ὅταν τὸ θέμα τῆς ἀσφάλειας ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ θέματα τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας. Γι' ἄλλη μιά φορά ἡ διαδήλωση πού ἀκολούθησε τῆς βομβιστικῆς ἐνέργειας, ἀπέτελεσε εὐκαιρία γιὰ τὴν ἀπήχηση πολιτικῶν συνθημάτων ἀπὸ τὰ ἐργατικά σωματεῖα καί τῆς παντοειδεῖς καί ἀνομοιογενεῖς ἀριστερὲς ομάδες ὅπως, ἡ Τροτσκική AMADA («Ὅλες οἱ ἐξουσίες στοὺς Ἑργάτες»), τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα καί ἀκόμα τοὺς ἀντι-Πινσσετικούς Χιλιανούς.

Ἡ διαδήλωση τῆς Ἀμβέρσας, πού διοργανώθηκε ἀπὸ παράρτημα τῆς A.D.L. σάν μιά «Πορεία κατὰ τῆς Τρομοκρατίας» προσήλκυσε περισσότερα ἀπὸ 5.000 ἄτομα καί τερματίσθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ Δημαρχεῖο. Πρὶν μερικoὺς μῆνες, μέ μία παρόμοια πορεία ἀρκετὲς ἐκατοντάδες ὑποστηρικτὲς τῆς A.D.L. διαδήλωσαν ἐναντίον τῆς ἀδείας πού παρεχώρησε ἡ Σοσιαλίστρια Δήμαρχος, κ. Mathilde Schroyens γιὰ μιά συγκέντρωση

τοῦ νεο - φασιστικοῦ κόμματος V.M.O (Φλαμανδικὴ Στρατευμένη Τάξη). Ἐκείνη τὴ φορά οἱ διαδηλωτὲς ἀπομακρύνθηκαν. Τοῦτῃ τὴ φορά, δύο ἐβδομάδες πρὶν ἀπὸ τίς γενικὲς ἐκλογές, ἔγιναν δεκτοὶ ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο.

Ἡ Δήμαρχος κ. Schroyens δήλωσε ὅτι ἡ Ἀμβέρσα εἶναι μιά ἐλεύθερη καί ἀνοιχτὴ πόλη πού ἐπιτρέπει τίς πάσης φύσεως ἐκφράσεις. Ἀναφερόμενη στὴ βόμβα κατὰ τῆς Συναγωγῆς, εἶπε: «Παρόλα τὰ μέτρα ἀσφαλείας πού ἐνδέχεται νὰ λάβουμε πρέπει νὰ μάθουμε νὰ ζοῦμε μέ τὴν τρομοκρατία καί πρέπει νὰ ἀρκεσθοῦμε στὴν εὐχὴ νὰ γλυτώσουμε στὸ μέλλον».

Ἀπευθυνόμενη πρὸς τὴν Ἰσραηλιτικὴ κοινότητα ἡ Δήμαρχος εἶπε: «Πολλοὶ Ἰσραηλίτες μένουν στὴν γειτονιά μου» τρομάζω ὅταν βλέπω νὰ ἐπιτρέπουν στὰ παιδιά τους νὰ κυκλοφοροῦν μόνα τους στοὺς δρόμους. Οἱ Ἰσραηλίτες θά πρέπει νὰ σκεφθοῦν παραπάνω γιὰ τὴν ἀτομικὴ τους ἀσφάλεια. Ὁ καθένας πρέπει νὰ συμβάλλει στὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀσφάλειας».

■ Ἐνας δημοσιογράφος διατύπωσε τὴν ἄποψη ὅτι μιά βόμβα πού τοποθετεῖται τὴ μέρα τοῦ Σιμχάτ - Τορά ἀπευθύνεται μᾶλλον κατὰ τῶν μὴ - Ἰσραηλιτῶν θυμάτων γιὰ νὰ ἐξεγείρει τὸ δημόσιο αἶσθημα κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν — ἐφόσον οἱ Ἰσραηλιτικὲς ἐπιχειρήσεις ἦταν κλειστὲς λόγω τῆς γιορτῆς. Ὅμως, τὸ αὐτοκίνητο - παγίδα τοποθετήθηκε ἔξω ἀπὸ μιά μικρὴ Σεφαραδικὴ Συναγωγή πού ἐπρόκειτο νὰ ἀνοίξει μόλις εἰκοσιτρία λεπτά μετὰ τὴν ἔκρηξη. Μεταξύ τῶν ἡγετῶν 17.000 Ἰσραηλιτῶν τοῦ Βελγίου ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ποιοὶ ἦταν τελικὰ τὰ θύματα, στόχος τῆς παραπάνω ἐνέργειας ἦταν, ἀναντίρρητα, ἡ Ἑβραϊκὴ συνοικία τῆς πόλης. Δέν θά πρέπει νὰ ξεχνᾶμε δὲ ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ τετάρτη κατὰ σειρά ἐνέργεια κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν στὸ Βέλγιο μέσα σέ δύο χρόνια: μετὰ τίς δύο ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἰσραηλινῶν ἀερογραμμῶν στὸ διεθνὲς ἀεροδρόμιο Zaventun καί τὴν ἀποτρόπαιη βομβιστικὴ ἐπίθεση ἐ-

ναντίον ενός σχολικού έκδρομικού λεωφορείου στην 'Αμβέρσα, κατά την οποία σκοτώθηκε ένα 15χρονο Γαλλοεβραϊκό παιδί και πολλά άλλα παιδιά τραυματίστηκαν.

■ Η πολιτική κατάσταση στο Βέλγιο περιπλέκεται από την ανάγκη διατηρήσεως μιάς γλωσσικής Ισορροπίας μεταξύ των Φλαμανδών και των Γαλλοφώνων πολιτών, ένα καυτό θέμα που πολλές φορές κατά τό παρελθόν οδήγησε σε βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των άκρικών εθνικιστικών παρατάξεων. Ο τωρινός κυβερνητικός συνασπισμός Σοσιαλχριστιανών και Σοσιαλιστών αντιμετωπίζει το αντιπολιτικό Φιλελεύθερο κόμμα (του οποίου ηγείται ο κ. Jean Gol εξέχων μέλος της 'Ισραηλιτικής κοινότητας) στις εκλογές της 8 Νοεμβρίου, μέσα σε μία τεταμένη ατμόσφαιρα βίας κατά των μεταναστών εργατών (κυρίως Γιουγκοσλάβων) και της διεθνούς τρομοκρατικής δραστηριότητας που εκδηλώνεται στις Βρυξέλλες, την έδρα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο Pierre Havelange, συγγραφέας του «Racism in Brussels» («Ρατσισμός στις Βρυξέλλες»), υποστηρίζει ότι το Βέλγιο κατέστη «τό Ευρωπαϊκό κέντρο για την κατασκοπεία, τα ναρκωτικά κι ένα διεθνές γκέττο τρομοκρατικών οργανώσεων». Η ετήσια θερινή διεθνής συνάντηση των νεοναζί επί Βελγικού εδάφους, φιλοξενούμενη στο Dixmude από το άκροδεξιό V.M.O. κίνημα, έχει καταστεί μία επί πλέον πηγή αναταραχής. Κι όμως, ο πρωθυπουργός, κ. Eyskens είπε μετά την βομβιστική ενέργεια της 'Αμβέρσας: «Παρόλον ότι θα πρέπει να εντείνουμε τα μέτρα ασφαλείας μας, αυτό είναι ένα θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί από την νέα κυβέρνηση»...

Από την άλλη πλευρά ο υπουργός Δικαιοσύνης, κ. Philippe Moureaux εισηγητής της πρόσφατης αντιρατσιστικής νομοθεσίας,.... παραδέχθηκε ότι η τρομοκρατική αυτή ενέργεια «μπορεί να συνδυάζεται με άτομα που επιθυμούν να σταματήσουν τις ερηνευτικές διαδικασίες στη Μέση Ανατολή... Παρόλον ότι το Βέλγιο αποτελούσε μέχρι πρόσφατα μία νησίδα ήρεμίας μέσα σε μία τρομοκρατούμενη Ευρώπη, συγκαταλέγεται ήδη στην επικίνδυνη ζώνη της Ευρωπαϊκής τρομοκρατίας»...

Εκπρόσωπος της άστυνομίας πιστεύει ότι το περιστατικό αυτό ήταν πολύ καλά οργανωμένο ώστε να θεωρείται αδύνατη η εκτέλεσή του από κάποια έστρεμιστική ομάδα. Ο δέ υπουργός της Δικαιοσύνης διαβεβαίωσε ότι οι άστυνομικές ανακρίσεις θα εξαντλήσουν όλες τις πιθανές εκδοχές, «ακόμα κι αν στο τέλος τούτο θα μπορούσε να επιδράσει πάνω στα οικονομικά μας συμφέροντα».

Πιεζόμενος να αποκαλύψει αν σάν αποτέλεσμα των έρευνών, το Βέλγιο θα μπορούσε να κλείσει ακόμα το γραφείο της «'Οργανώσεως για την 'Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (Ο.Α.Π) στις Βρυξέλλες, ο υπουργός απάντησε: «'Αν η αλήθεια στοχεύει προς εκείνη την κατεύθυνση, θα την ακολουθήσουμε μέχρι το τέλος». Σε μία περίοδο, όμως, που η Μόσχα και η 'Αθήνα άναγνώρισαν διπλωματικά την Ο.Α.Π., ο κ. Moureaux πρόσθεσε επιφυλακτικά: «Θά ήταν επικίνδυνο να συνδυάσουμε όλη την τρομοκρατία με τη

Μέση Ανατολή... ή να πιστέψουμε πως κλείνοντας το γραφείο της Ο.Α.Π. θα μειωθεί η τρομοκρατία στην Ευρώπη. 'Εν πάση περιπτώσει τούτο είναι ένα θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί σε Ευρωπαϊκό κι όχι κρατικό επίπεδο»...

» Εφόσον όμως το περιστατικό της 'Αμβέρσας ήταν μία πράξη της διεθνούς τρομοκρατίας, θα συνεργασθούμε με άλλες υπηρεσίες ασφαλείας, συγκρίνοντας τις λεπτομέρειες με τις επιθέσεις κατά των Συναγωγών στο Παρίσι και τη Βιέννη. Πρόσθετες διευκρινήσεις θα μας έρθουν από το εξωτερικό».

Ο υπουργός παραδέχθηκε ότι υπήρξε κάποια έλλειψη επαγρύπνησης από όρισμένες υπηρεσίες της 'Αμβέρσας στην εφαρμογή των οδηγιών τους, αλλά επέμενε ότι η 'Ισραηλιτική κοινότητα δεν θα πρέπει να ζήσει υπό κατάσταση πολιορκίας». Δεν μπορούμε να τοποθετήσουμε ένα άστυφύλακα έξω από κάθε 'Εβραϊκό σπίτι»...

Και ο υπουργός Δικαιοσύνης κατέληξε με τα εξής καθόλου ένθαρρυντικά λόγια: «'Η 'Ισραηλιτική κοινότητα πρέπει να υποστεί μία διανοητική μεταμόρφωση σε ότι αφορά τη συνείδηση ασφαλείας. Θα πρέπει να σκέπτονται τα της ασφαλείας και να λαβαίνουν προληπτικά μέτρα κάθε μέρα και κάθε στιγμή».

[Τό παραπάνω άρθρο είναι του κ. Shimon Samuels, Διευθυντού Ευρώπης της «Anti-Defamation League» (Α.Δ.Λ. — του «'Αντιδυσφημιστικού Συνδέσμου της Μπενέ Μπερίτ»)].

Η ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

≡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8

της της Τουρκίας Μουσταφά Κεμάλ (Κεμάλ 'Ατατούρκ), ο βασιλεύς της 'Ελλάδος 'Αλέξανδρος, άνωτεροι στρατιωτικοί και πολιτικοί των βαλκανικών και ευρωπαϊκών κρατών και άλλοι.

Ταύτα μόνον ήδυνήθημεν να σταχυολογήσωμεν και να εξακριβώσωμεν, κατά τό δυνατόν, εις γενικές γραμμές και εις μερικές λεπτομερείας περί της 'Ισραηλιτικής Κοινότητος Διδυμοτείχου, εις μνήμην αιώνιον των συμπαθών μαρτύρων τέκνων αυτής. 'Επισυνάπτομεν 5 φωτογραφίας, της συναγωγής, της σχολής, μιάς σχολικής τελετής, της σχολικής μαντολινάτας και της οίκιας του Ραφαήλ.

Η μελέτη μας αυτή είναι, βεβαίως, έλλιπής και όχι ακριβής καθ' όλα. Εις άλλους δέ, 'Ισραηλίτας, ημετέρους ή ξένους, μάλλον είδήμονας των πραγμάτων, έναπόκειται να συμπληρώσουν τά κενά και να διαφωτίσουν τό μή ακριβή σημεία αυτής.

■
[Ο άείμνηστος άρχιμανδρίτης Νικόλαος Βαφείδης ήταν Διδάκτωρ της Θεολογίας, διέτέλεσε καθηγητής του Γυμνασίου Διδυμοτείχου και πρόεδρος της έν 'Αθήναις 'Εταιρείας Θρακικών Μελετών. Τήν παραπάνω μελέτη του, που εξέδόθη στήν 'Αθήνα τό 1954, τήν είχε άφιερώσει «Εις μνήμην των κατά τόν τελευταίον παγκόσμιον πόλεμον και τήν έπακολουθήσαν άξονικήν κατοχήν της 'Ελλάδος άγρίως σφαγιασθέντων άτυχών 'Ισραηλιτών του Διδυμοτείχου τήν μικράν ταύτην πραγματείαν περί της άλλοτε μεγάλης και άκμαζούσης Κοινότητος αútων». Οι φωτογραφίες και οι λεζάντες που συνοδεύουν τό κείμενο είναι από τό ίδιο βιβλίο].

Οι Έβραίοι στόν Κόσμο

ΠΕΘΑΝΕ 86 ΕΤΩΝ Ο ΑΛΜ. ΚΟΕΝ

ΓΕΝΕΥΗ : Πέθανε σέ ηλικία 86 ετών, ο συγγραφέας Άλμπερτ Κόεν. Ο συγγραφέας γεννήθηκε από Έβραίους γονείς στην Κέρκυρα, πήγε σχολείο στη Μασσαλία και έκανε τις πανεπιστημιακές του σπουδές στη Γενεύη. Έκει έγκατοστάθηκε από τότε και δούλεψε σαν διπλωμάτης, αποσπασμένος στο «Διεθνές Γραφείο Έργασίας». Έκει έγραψε σχεδόν όλα του τα μυθιστορήματα.

Στό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο Κόεν βρέθηκε στό Λονδίνο νομικός σύμβουλος τής διακυβερνητικής επιτροπής γιά τούς πρόσφυγες. Έτσι, μετά τό τέλος του πολέμου συμμετείχε στη σύνταξη τής διεθνούς συνθήκης πού υπογράφηκε στις 15 Οκτωβρίου 1946 γιά τήν προστασία τών προσφύγων. Τήν εποχή εκείνη άρχισε νά εργάζεται σαν διπλωμάτης στόν ΟΗΕ.

Άπό τά έργα του τά γνωστότερα είναι τό «Σολάλ», πού πρωτοεκδόθηκε τό 1930 από τό γαλλικό οίκο Γκαλλιμάρ. Τό βιβλίο αυτό αναφέρεται στην Ιστορία μιάς έβραϊκής οικογένειας από τήν Κεφαλληνία.

Τό 1968, γιά τό βιβλίο του «Οι ώραιές του κυρίου» πήρε τό Μεγάλο Βραβείο τής Γαλλικής Ακαδημίας.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΚΑΙ ΛΟΥΘΗΡΑΝΩΝ

ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ: Κατά τήν πρόσφατη πρώτη κοινή συνάντηση μεταξύ τής Παγκόσμιας Λουθηρανικής Όμοσπονδίας καί τής Διεθνούς Ιουδαϊκής Επιτροπής γιά τίς Διαθρησκευτικές Έπαφές, πού έλαβε χώρα στην πρωτεύουσα τής Δανίας, αποφασίσθηκε ή ίδρυση μιάς μόνιμης επιτροπής εργασίας. Άποφασίσθηκε, επίσης, όπως κατά τό 1983, 500ή επέτειο από τής γεννήσεως του Μαρτίνου Λούθηρου, λάβει χώρα ή δεύτερη επίσημη συνάντηση.

Τό πρόγραμμα εργασιών τής υπό σύσταση διαρκούς επιτροπής εργασίας θά συμπεριλάβει τίς εκδόσεις καί τίς αντι-έβραϊκές αναφορές τών λουθηρανικών θρησκευτικών σχολικών βιβλίων καί τήν προπαγανδία τών διαφόρων ομάδων εργασίας.

Οι συμμετέχοντες στη συνάντηση εξέφρασαν τή βαθιά άνησυχία τους γιά τήν επανεμφάνιση του αντισημιτισμού σέ πολλά σημεία τής οίκουμένης καί τόνισαν τήν ανάγκη γιά δράση έναντίον του αντισημιτισμού καί κάθε άλλης μορφής μισαλλοδοξίας καί προκαταλήψεων.

Τό θέμα τής συναντήσεως ήταν «Η θεώρηση του ανθρώπου κατά τή λουθηρανική καί τήν Ιουδαϊκή παράδοση. Οι σύνεδροι συζήτησαν επίσης τήν αύξανόμενη άπειλή γιά τήν αξία τής ανθρώπινης ζωής από τόν πολλαπλασιασμό τών πράξεων τρομοκρατίας,

βίας, τής διασποράς τών ατομικών όπλων, τήν πείνα καί τήν άδιαφορία γιά τά ανθρώπινα μαρτύρια.

Ο γενικός γραμματέας του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, Δρ. Γκέρχαρτ Ρίγκνερ, έκανε μία σύντομη ανασκόπηση του αντισημιτισμού στόν κόσμο σήμερα καί προειδοποίησε ότι, παρά τό γεγονός ότι τά πρόσφατα αντισημιτικά κρούσματα υποκινούνται από μεμονωμένες καί μικρές ομάδες ατόμων, αντιπροσωπεύουν μία σοβαρή άπειλή γιά τή σημερινή άνήσυχη κοινωνία, πού μαστίζεται από τήν αύξανόμενη άνεργία καί τά σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν, επίσης, τήν άνησυχία τους γιά τή συνεχιζόμενη άναταραχή στη Μέση Άνατολή. Τόσο οι Λουθηρανοί όσο καί οι Ισραηλίτες εκπρόσωποι έπιβεβαίωσαν τήν υποστήριξη τους γιά τό δικαίωμα τής υπάρξεως του Κράτους του Ισραήλ καί συμφώνησαν νά άναζητήσουν τρόπους καί εύκαιρίες γιά τήν προώθηση του διαλόγου, τήν επανασυμφιλίωση, τόν άμοιβαίο σεβασμό καί τήν ειρήνη άνάμεσα στους Έβραίους, Χριστιανούς καί Μουσουλμάνους τής Μέσης Άνατολής καί άλλαχού.

Στή συνάντηση συμμετείχαν 24 άτομα από 9 χώρες, τούς όποιους υποδέχθηκαν ό Άρχιεπίσκοπος τής Κοπεγχάγης καί ό Άρχιεραββίνος τής Δανίας.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΪΜΟΝΙΔΗ ΣΤΟ ΜΑΡΟΚΟ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Τό άμερικανικό τμήμα του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου (Π.Ε.Σ.) προσκλήθηκε από τήν κυβέρνηση του Μαρόκου νά θέσουν από κοινού υπό τήν αίγίδα τους καί νά συμβάλλει στη διοργάνωση ενός διεθνούς συμποσίου γιά τόν Μαϊμονίδη, τόν Ισραηλίτη φιλόσοφο του δωδέκατου αιώνα.

Τούτο άνακοίνωσε ό κ. Henry Siegman, έκτελεστικός διευθυντής του άμερικανικού τμήματος του Π.Ε.Σ., ό όποιος ήγήθηκε μιάς πρόσφατης επίσκεψης αντιπροσωπείας του άμερικανικού Π.Ε.Σ. στό Μαρόκο.

Η άνευ προηγουμένου κοινή έκδήλωση ενός μεγάλου έβραϊκού οργανισμού καί μιάς άραβικής κυβερνήσεως, θά λάβει χώρα στην πόλη Φέζ κατά τό 1982. Τό συμπόσιο θά φέρει κοντά έπιφανείς Ισλαμιστές καί Ισραηλίτες έπιστήμονες από τίς ΗΠΑ, τό Μαρόκο καί άλλες χώρες.

«Οι Μαροκινοί», είπε ό κ. Siegman, «ένδιαφέρονται πολύ γιά τόν Μαϊμονίδη, άφού ή ζωή καί τό έργο του αντιπροσωπεύει ένα ιδανικό παράδειγμα ισλαμο-Ιουδαϊκής πολιτιστικής συναντήσεως καί άλληλεπιδράσεως. Ο Μαϊμονίδης επηρεάσθηκε από τήν ισλαμική σκέψη καί τά έργα του άσκησαν βαθιά επίδραση στους μεγαλύτερους Ισλαμιστές διανοούμενους».

Κατά τή διάρκεια τής επίσκεψής τους οι εκπρόσωποι του άμερικανικού τμήματος του Π.Ε.Σ. συναντήθηκαν μέ τήν ήγεσία τής Ισραηλτικής Κοινότητος του Μαρόκου ή όποία, παρόλον ότι τά μέλη της μειώθηκαν πολύ κατά τίς τελευταίες δεκαετίες, εξακολουθεί νά διαδραματίζει ένεργό ρόλο στη μαροκινή ζωή.

עץ חיים היא

**Δένδρον ζωής είναι ή Τορά...
(Παροιμ. 3:18)**